

FJÁRMÁLA- OG EFNAHAGSRÁÐHERRA F.H. ÍSLENSKA RÍKISINS
UM ÞJÓÐLENDUMÖRK Á ENDURUPPTEKNUM SVÆÐUM

EFNISYFIRLIT

1. ALMENN ATRIÐI.....	4
2. LANDSVÆÐI.....	7
2.1. Minnisblað óbyggðanefndar	7
2.2. Sveitarfélög á kröfusvæðinu	8
3. KRÖFUSVÆÐIN; ELDRI KRÖFUGERÐ ÍSLENSKA RÍKISINS, NIÐURSTAÐA ÓBYGGÐANEFNDAR OG ATHUGASEMDIR NEFNDARINNAR VIÐ KRÖFUGERÐ Á EINSTÖKUM LANDSVÆÐUM.....	9
3.1. Svæði við vesturmörk Skriðuklausturs	9
3.2. Svæði við vesturmörk Valþjófsstaðar	11
3.3. Nyrsti hluti Grímólfsártungu.....	12
3.4. Kverkártunga.....	13
3.5. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar afréttar Torfufells, Hólsgerðis og Úlfár	15
3.6. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Vaskárdals	16
3.7. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Almennings	18
3.8. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Bakkasels.....	20
3.9. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Eyvindarstaðaheiðar	22
3.10. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Hraunanna	24
3.11. Svæði við vesturmörk Þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar	26
3.12. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar.....	28
3.13. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Auðkúluheiðar.....	29
3.14. Svæði milli Kornsár og Kleppukvíslar	31
3.15. Svæði við austurmörk Hítardals	32
3.16. Svæði við norðausturmörk Svarfhóls.....	34
3.17. Svæði austan og sunnan Drangajökuls	36
4. NÁNARI AFMÖRKUN KRÖFUSVÆÐA, KRÖFUGERÐ OG RÖKSEMDIR FYRIR KRÖFULÍNUM.....	38
4.1. Almenn.....	38
4.2. Svæði við vesturmörk Skriðuklausturs og Valþjófsstaða	38
4.3. Nyrsti hluti Grímólfsártungu.....	39
4.4. Kverkártunga.....	40

4.5. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar afréttar Torfufells, Hólsgerðis og Úlfár	40
4.6. Svæði við norðurmörk Þjóðlendnanna Vaskárdals, Almennings og Bakkasels.....	41
4.7. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Eyvindarstaðaheiðar	42
4.8. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Hraunanna.....	43
4.9. Svæði við vesturmörk Þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar	43
4.10. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar.....	44
4.11. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Auðkúluheiðar.....	44
4.12. Svæði milli Kornsár og Kleppukvíslar	45
4.13. Svæði við austurmörk Hítardals	45
4.14. Svæði við norðausturmörk Svarfhóls.....	46
4.15. Svæði austan og sunnan Drangajökuls	47
5. DÓMSÚRLAUSNIR OG AÐRAR ÚRLAUSNIR.....	48
6. KRÖFUGERÐ	48
6.1. Svæði við vesturmörk Skriðuklausturs og Valþjófsstaðar	48
6.2. Nyrsti hluti Grímólfsártungu.....	48
6.3. Kverkártunga.....	49
6.4. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar afréttar Torfufells, Hólsgerðis og Úlfár	49
6.5. Svæði við norðurmörk Þjóðlendnanna Vaskárdals, Almennings og Bakkasels.....	49
6.6. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Eyvindarstaðaheiðar	49
6.7. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Hraunanna.....	50
6.8. Svæði við vesturmörk Þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar	50
6.9. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar	50
6.10. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Auðkúluheiðar.....	50
6.11. Svæði milli Kornsár og Kleppukvíslar	51
6.12. Svæði við austurmörk Hítardals	51
6.13. Svæði við norðausturmörk Svarfhóls.....	51
6.14. Svæði austan og sunnan Drangajökuls	51
7. ÁSKILNAÐUR OG FYRIRVARI	52

KRÖFULÝSING
FJÁRMÁLA- OG EFNAHAGSRÁÐHERRA F.H. ÍSLENSKA RÍKISINS
UM ÞJÓÐLENDUMÖRK Á ENDURUPPTEKNUM SVÆÐUM

1. ALMENN ATRIÐI

Með bréfi óbyggðanefndar, dags. 1. júlí 2020, var fjármála- og efnahagsráðherra, f.h. íslenska ríkisins, tilkynnt að nefndin hefði ákveðið að nýta heimild sína skv. 7. mgr. 10. gr. þjóðlendulaga, nr. 58/1009, sbr. 4. gr. laga nr. 34/2020, og taka til meðferðar tiltekin svæði í landshlutum þar sem málsmeðferð nefndarinnar er annars lokið, þar sem óbyggðanefnd hafi gert athugasemd við kröfugerð ráðherra í tilteknum málum. Nefndin hafði þannig í nokkrum úrskurðum sínum vakið athygli á því að tiltekin svæði sem féllu utan við kröfur ríkisins kynnu einnig að vera utan eignarlanda, en nefndinni var ekki heimilt að rannsaka svæðin nánar þar sem þau féllu ekki innan kröfulýsinga íslenska ríkisins. Því léki enn vafi á því hvort þau séu háð beinum eignarrétti.

Var íslenska ríkinu veittur frestur til að lýsa kröfum um þjóðlendir á svæðinu til 15. október 2020. Var fresturinn framlengdur að beiðni íslenska ríkisins, fyrst til 1. desember 2020, síðan til 8. janúar 2021 og loks til 18. janúar 2021 en þá skilaði fjármála- og efnahagsráðherra vegna íslenska ríkisins, kröfulýsingu til óbyggðanefndar um þjóðlendumörk á enduruppteknum svæðum. Í kjölfarið kynnti óbyggðanefnd kröfur ríkisins og skoraði á þá sem teldu til eignarréttinda á landsvæðum sem féllu innan kröfusvæða ríkisins að lýsa kröfum, sbr. 2. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998.

Þann 26. maí 2021 barst óbyggðanefnd erindi níu lögmannna, er höfðu tekið að sér hagsmunagæslu fyrir eigendur jarða á kröfusvæðunum. Í erindinu var þess krafist að óbyggðanefnd og starfsmenn hennar vikju sæti vegna vanhæfis á grundvelli 6. tölul. 1. mgr. 3. gr. stjórnarsýslulaga nr. 37/1993. Með bréfi 6. október 2021 tilkynnti óbyggðanefnd að ákveðið hefði verið á fundi nefndarinnar að aðalmenn skyldu víkja sæti við málsmeðferðina vegna vanhæfis á grundvelli 6. tölul. 1. mgr. 3. gr. stjórnarsýslulaga, auk þess sem einn varamaður væri vanhæfur á grundvelli 3. tölul., sbr. 2. tölul. sömu málsgreinar. Óbyggðanefnd tilkynnti forsætisráðherra um framangreinda niðurstöðu með bréfi 11. nóvember 2021. Var þess einnig getið að þeir tveir varamenn sem teldust ekki vanhæfir hefðu beðist undan því að taka sæti við málsmeðferðina. Væri því þörf á að setja sérstaka nefnd til þess að annast málsmeðferð málanna.

Hinn 10. desember 2021 setti forsætisráðherra í samræmi við 6. gr. laga nr. 58/1998, *sérstaka óbyggðanefnd* til að annast málsmeðferð skv. 1. málsl. 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998, sbr. 4. gr. laga nr. 34/2020.

Í bréfi sérstakrar óbyggðanefndar dags. 27. janúar 2022, til „lögmannna og annarra“ er höfðu haft samband við skrifstofu óbyggðanefndar vegna málsmeðferðarinnar (afrit sent

lögmanni íslenska ríkisins), kom fram að nefndin hefði „ákveðið að hverfa frá þeirri málsmeðferð sem óbyggðanefnd hafði áður stofnað til“ og hygðist „skoða að nýju, með vísan til 4. gr. stjórnslulaga, hvort taka beri viðkomandi landsvæði til meðferðar“ en ljóst væri að ekki kæmu til álita önnur svæði en þau sem óbyggðanefnd hafði „áður tekið til meðferðar.“ Var öllum hlutaðeigandi n.t.t. gefinn kostur á að koma á framfæri sjónarmiðum um *lagalegan grundvöll málsmeðferðarinnar*.

Ráðherra var með bréfi sérstakrar óbyggðanefndar dags. 4. mars 2022, upplýstur um framkomnar athugasemdir og sjónarmið er bærust nefndinni í kjölfar bréfs nefndarinnar dags. 27. janúar s.á. Var þess óskað að ráðherra tæki „afstöðu til athugasemda og sjónarmiða vegna svæða nr. 2-4 og 16“, sem og til þess hvort uppfyllt væru skilyrði 1. másl. 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 vegna svæðis nr. 1.

Með svarbréfi dags. 26. mars 2022 voru sjónarmið ráðherra rakin hvað varðar málsmeðferð sérstakrar óbyggðanefndar. Var þar m.a. bent á að samkvæmt 8. gr. þjóðlendlaga væri það *óbyggðanefndar* að ákveða hvaða landsvæði væru tekin til meðferðar hverju sinni, sbr. einnig 1. másl. 7. mgr. 10. gr. þjóðlendlaga um endurupptöku mála. Þá var einnig rakið að ráðherra færi með fyrirvar fyrir hönd íslenska ríkisins vegna krafna um eignarréttindi innan þjóðlendna og við úrlausn um hvort land teljist til eignarlands eða þjóðlendu. Ráðherra hefði þannig eingöngu forræði á kröfugerð f.h. íslenska ríkisins á þeim landsvæðum sem *óbyggðanefnd hefði ákveðið* að taka til meðferðar. Með vísan til þessa taldi ráðherra í reynd enga þörf á því að taka afstöðu til þess hvort skilyrði 1. másl. 7. mgr. 10. gr. þjóðlendlaga væru uppfyllt, enda væri það ekki hlutverk ráðherra lögum samkvæmt. Í bréfinu kom þó einnig fram að ekki yrði annað ráðið af tilvísuðu bréfi sérstakrar óbyggðanefndar en að það hafi verið hluti af rannsóknarskyldu nefndarinnar, áður en ákvörðun um endurupptöku væri tekin, sbr. 10. gr. stjórnslulaga nr. 37/1993. Var þó bent á að ráðherra verður ekki aðili máls fyrr en óbyggðanefnd hefur ákveðið að taka svæði til meðferðar og sent ráðherra tilkynningu þess efnis, sbr. bréf óbyggðanefndar til ráðherra dags. 1. júlí 2020, þar sem tilkynnt var um þá ákvörðun óbyggðanefndar að taka til meðferðar svæði skv. 1. másl. 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998. Ráðherra var þannig bundinn af þeim svæðum sem nefndin ákvað að skyldu tekin upp að nýju með tilvísuðu bréfi, og lýsti kröfum sem grundvölluðust á fyrri athugasemdum óbyggðanefndar, sbr. kröfulýsing dags. 18. janúar 2021. Sú kröfulýsing hefði ekki verið afturkölluð af hálfu ráðherra og ekki yrði ráðið af orðalagi bréfs sérstakrar óbyggðanefndar hvort nefndin liti svo á að um sé að ræða áframhaldandi meðferð þess máls, er hófst með bréfi óbyggðanefndar þann 1. júlí 2020. Auk þessa var bent á að þrátt fyrir ákvörðun um að reglulegir nefndarmenn óbyggðanefndar skyldu víkja sæti við málsmeðferðina vegna vanhæfis, sbr. 4. gr. stjórnslulaga nr. 37/1993, væri ekki séð að fyrirliggjandi ákvörðun nefndarinnar frá 1. júlí 2020 hefði fallið sjálfkrafa niður, og ekki yrði ráðið af bréfi sérstakrar óbyggðanefndar að sú ákvörðun hefði verið afturkölluð, sbr. 25. gr. stjórnslulaga.

Sérstök óbyggðanefnd svaraði bréfi ráðherra 4. apríl sl. Þar kom fram að nefndin teldi ákveðins „misskilnings“ gæta í bréfi ráðherra. Ákvörðun sérstakrar óbyggðanefndar um að hverfa frá fyrri málsmeðferð og skoða að nýju hvort taka bæri þau landsvæði til

meðferðar, sem óbyggðanefnd hafði tekið til meðferðar þann 1. júlí 2020, hefði ekki verið afturköllun í skilningi stjórnarsýslulaga heldur „ákvörðun um að meta að nýju“, í ljósi vanhæfis nefndarmanna óbyggðanefndar, hvort skilyrði væru uppfyllt til að taka umrædd svæði aftur til meðferðar. Í bréfinu kom einnig fram að sérstök óbyggðanefnd teldi nauðsynlegt að fá afstöðu íslenska ríkisins, sem eiganda lands og hvers konar landsréttinda og hlunninda í þjóðlendum sem ekki væru háð einkaeignarrétti, sbr. 1. mgr. 2. gr. þjóðlendlaga, til þeirra sjónarmiða sem komu fram í erindum gagnaðila áður en tekin yrði ákvörðun um hvort og þá að hvaða leyti heimild 1. másl. 7. mgr. 10. gr. sömu laga „verður beitt“. Væri það í samræmi við skyldur nefndarinnar sem stjórnarsýslunefndar að upplýsa málið með fullnægjandi hætti. Var þannig óskað eftir því að ráðherra tæki afstöðu til þeirra atriða sem vísað var til.

Í bréfi ráðherra til sérstakrar óbyggðanefndar dags. 20. apríl 2022 var áréttað að ekki lægi enn skýrt fyrir, að mati ráðherra, hvort málsmeðferð er hófst með bréfi óbyggðanefndar dags. 1. júlí 2020, hafi verið afturkölluð en ráðherra hafi lýst kröfum þann 18. janúar 2021, sem hann taldi endanlegar af sinni hálfu. Þá var jafnframt bent á að það væri forsætisráðherra sem færi með réttindi íslenska ríkisins í þjóðlendum á grundvelli 1. mgr. 2. gr. þjóðlendlaga, sbr. d. liður 7. ml. 1. mgr. 1. gr. forsetaúrskurðar nr. 6/2022. Fjármála- og efnahagsráðherra færi hins vegar með kröfulýsingu í þjóðlendum, sbr. 1. mgr. 10. gr. þjóðlendlaga, sbr. a. liður 10. ml. 1. mgr. 4. gr. tilvísaðs forsetaúrskurðar. Var fyrri afstaða ráðherra, sbr. bréf dags. 26. mars, áréttuð en fyrirspurnum sérstakrar óbyggðanefndar var þó svarað, í ljósi ítrekunar þar um. Var þannig vísað til þess að svæði 1-3 og 16, er fyrirspurnir sérstakrar óbyggðanefndar lutu að, hefðu verið tilgreind með lögum nr. 34/2020 sem svæði sem óbyggðanefnd hefði gert athugasemd við og vafi léki á hvort væru háð beinum eignarrétti. Taldi ráðherra að það hlyti að hafa þýðingu við mat á því hvort skilyrði endurupptökuheimildar laganna teldist uppfyllt. Það væri hins vegar óbyggðanefndar að meta það. Hvað varðaði svæði 4, hafi það einnig verið eitt af þeim svæðum sem talin voru upp í greinargerð með frumvarpi að lögum nr. 34/2020, og löggjafinn þannig metið það svo að enn léki vafi á hvort svæðið væri háð beinum eignarrétti. Þá var gerður fyrirvari við það að það væri óbyggðanefndar að meta hvort aðili, hvort sem er íslenska ríkið eða annar, teldist hafa ráðstafað sakarefni með bindandi hætti í dómsmáli í skilningi reglna einkamálaréttarfars. Mat á slíku heyrði enda almennt undir dómstóla.

Með bréfi dags. 11. ágúst 2022 ákvað sérstök óbyggðanefnd, með vísan til ákvæða 1. mgr. 10. gr. og 1. mgr. 11. gr. laga nr. 58/1998 og einnig 7. mgr. 10. gr. sömu laga, sbr. 4. gr. laga nr. 34/2020, „að taka til meðferðar“ sautján nánar tilgreind landsvæði. Var fjármála- og efnahagsráðherra veittur frestur til mánudagsins 14. nóvember 2022 til að lýsa kröfum fyrir hönd íslenska ríkisins, væri um slíkar kröfur að ræða.

Það skal tekið fram að eftirfarandi kröfulýsing er óbreytt frá kröfulýsingu þeirri er fjármála- og efnahagsráðherra vegna íslenska ríkisins skilaði til óbyggðanefndar um þjóðlendumörk á enduruppteknum svæðum þann 18. janúar 2021.

Málsaðili: Aðild að þessu máli á fjármála- og efnahagsráðuneytið, kt. 550169-2829, Arnarhvoli, 101 Reykjavík, f.h. íslenska ríkisins, sbr. 2. og 11. gr. laga nr. 58/1998. Samkvæmt 2. gr. laganna er íslenska ríkið eigandi lands og hvers konar landsréttinda og hlunninda í þjóðlendum, sem eru ekki háð einkaeignarrétti. Í 11. gr. laganna er lögð sú skylda á fjármálaráðherra að hann fari með fyrirvar fyrir hönd íslenska ríkisins og stofnana á vegum þess, vegna krafna um eignarréttindi innan þjóðlendna og við úrlausn um hvort land tejlíst til eignarlands eða þjóðlendna. Fyrirvar þetta er einnig talið ná til eignarlanda ríkisins á þjóðlendumörkum.

Fyrirvar: Lögmenn íslenska ríkisins í máli þessu eru Edda Björk Andradóttir, edda@juris.is, Andri Andrason, andriandra@juris.is, og Jóhannes Tómasson, johannes@juris.is, Juris slf., Borgartúni 26, Reykjavík, sími 580-4400.

2. LANDSVÆÐI

2.1. Minnisblað óbyggðanefndar

Framangreindu bréfi óbyggðanefndar fylgdi minnisblað nefndarinnar um athugasemdir við kröfur íslenska ríkisins í úrskurðum óbyggðanefndar. Þar voru sautján landsvæði talin upp, sbr. eftirfarandi, sem og athugasemdir í úrskurðum óbyggðanefndar hvað varðar hvert og eitt þeirra, sem raktar verða í kafla 3.

- 2.1.1 Svæði við vesturmörk Skriðuklausturs, mál nr. 1/2005 (Fljótsdalur og Jökuldalur austan Jökulsár á Jökuldal)
- 2.1.2 Svæði við vesturmörk Valþjófsstaðar, mál nr. 1/2005 (Fljótsdalur og Jökuldalur austan Jökulsár á Jökuldal)
- 2.1.3 Nyrsti hluti Grímólfsártungu, mál nr. 4/2005 (Svalbarðshreppur, Þórshafnarhreppur og Skeggjastaðahreppur)
- 2.1.4 Kverkártunga, mál nr. 4/2005 (Svalbarðshreppur, Þórshafnarhreppur og Skeggjastaðahreppur)
- 2.1.5 Svæði við norðurmörk þjóðlendunnar afréttar Torfufells, Hólsgerðis og Úlfár, mál nr. 2/2008 (Eyjafjarðarsveit vestan Eyjafjarðará)
- 2.1.6 Svæði við norðurmörk þjóðlendunnar Vaskárdals, mál nr. 3/2008 (Hörgárbyggð austan Öxnadalsár)
- 2.1.7 Svæði við norðurmörk þjóðlendunnar Almennings, mál nr. 3/2008 (Hörgárbyggð austan Öxnadalsár)
- 2.1.8 Svæði við norðurmörk þjóðlendunnar Bakkasels, mál nr. 3/2008 (Hörgárbyggð austan Öxnadalsár)

- 2.1.9 Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Eyvindarstaðaheiðar, mál nr. 5/2008 (Húnavatnshreppur austan Blöndu og Skagafjörður vestan Vestari-Jökulsár ásamt Hofsjökli)
- 2.1.10 Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Hraunanna, mál nr. 5/2008 (Húnavatnshreppur austan Blöndu og Skagafjörður vestan Vestari-Jökulsár ásamt Hofsjökli)
- 2.1.11 Svæði við vesturmörk Þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar, mál nr. 1/2013 (Skagi)
- 2.1.12 Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar, mál nr. 1/2013 (Skagi)
- 2.1.13 Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Auðkúluheiðar, mál nr. 2/2013 (Húnavatnshreppur)
- 2.1.14 Svæði milli Kornsár og Kleppukvíslar, mál nr. 2/2013 (Húnavatnshreppur)
- 2.1.15 Svæði við austurmörk Hítardals, mál nr. 1/2014 (Landsvæði milli Hítarvatns og Fossdalsár)
- 2.1.16 Svæði við norðausturmörk Svarfhóls, mál nr. 1/2014 (Landsvæði milli Hítarvatns og Fossdalsár)
- 2.1.17 Svæði austan og sunnan Drangajökuls, mál nr. 1/2019 (suðausturhluti Drangajökuls)

2.2. Sveitarfélög á kröfusvæðinu

Á kröfusvæðinu eru eftirfarandi sveitarfélög:

- 2.2.1 Múlaþing (svæði 1 og 2) varð til við sameiningu Borgarfjarðarhrepps, Djúpavogshrepps, Fljótsdalshéraðs og Seyðisfjarðarkaupstaðar árið 2020. Byggðakjarnar eru Egilsstaðir, Seyðisfjörður, Brúarás, Eiðar, Fellabær, Hallormsstaður, Djúpivogur og Borgarfjörður eystri. Í sveitarfélaginu bjuggu 4922 manns 1. janúar 2020.
- 2.2.2 Svalbarðshreppur (svæði 3) er meðal fámennustu sveitarfélaga á Íslandi. Í sveitarfélaginu bjuggu 93 manns 1. janúar 2020.
- 2.2.3 Langanesbyggð (svæði 4) varð til við sameiningu Þórhafnarhrepps og Skeggjastaðahrepps árið 2006. Byggðakjarnar eru Þórshöfn og Bakkafjörður. Í sveitarfélaginu bjuggu 482 manns 1. janúar 2020.
- 2.2.4 Eyjafjarðarsveit (svæði 5) varð til við sameiningu Hrafnagilshrepps, Saurbæjarhrepps og Öngulsstaðahrepps árið 1991. Byggðakjarnar eru Hrafnagil og Brúnahlíð. Í sveitarfélaginu bjuggu 1077 manns 1. janúar 2020.

- 2.2.5 Hörgársveit (svæði 6, 7 og 8) varð til við sameiningu Arnarneshrepps og Hörgárbyggðar árið 2010. Hörgárbyggð varð til árið 2001 þegar Glæsibæjarhreppur, Öxnadalshreppur og Skriðuhreppur sameinuðust. Byggðakjarnar eru Hörgárbyggð og Arnarneshreppur. Í sveitarfélaginu bjuggu 620 manns 1. janúar 2020.
- 2.2.6 Húnavatnshreppur (svæði 9, 13 og 14) er sveitarfélag á norðurlandi vestra. Í sveitarfélaginu bjuggu 371 manns 1. janúar 2020.
- 2.2.7 Sveitarfélagið Skagafjörður (svæði 10 og 12) varð til við sameiningu Skelfilsstaðahrepps, Sauðárkrókskaupstaðar, Skarðshrepps, Staðahrepps, Seyluhrepps, Lýtingsstaðahrepps, Rípurhrepps, Viðvíkurhrepps, Hólahrepps, Hofshrepps og Fljótahrepps árið 1998. Byggðakjarnar eru Sauðárkrókur, Hofsó, Varmahlíð og Hólar í Hjaltadal. Í sveitarfélaginu bjuggu 4034 manns 1. janúar 2020.
- 2.2.8 Skagabyggð (svæði 11 og 12) varð til árið 2002 við sameiningu Skagahrepps og Vindhælishrepps. Meginhluti lands í Skagabyggð er landbúnaðarsvæði. Í sveitarfélaginu bjuggu 90 manns 1. janúar 2020.
- 2.2.9 Borgarbyggð (svæði 15 og 16) varð til þegar Borgarnesbær, Hraunhreppur, Norðurárdalshreppur og Stafholtstungnahreppur sameinuðust. Árið 1998 bættust Álftaneshreppur, Borgarhreppur og Þverárhliðarhreppur við og loks bættust við Borgarfjarðarsveit, Hvítársíðuhrpepug og Kolbeinsstaðahreppur árið 2006. Byggðakjarnar eru Borgarnes, Bifröst, Hvanneyri, Reykholt, Varmaland og Kleppjárnsreykir. Í sveitarfélaginu bjuggu 3852 manns 1. janúar 2020.
- 2.2.10 Árneshreppur (svæði 17) er nyrsta sveitarfélagið í Strandasýslu og fámennasta sveitarfélag Íslands. Í sveitarfélaginu bjuggu 43 manns 1. janúar 2020.

3. KRÖFUSVÆÐIN; ELDRI KRÖFUGERÐ ÍSLENSKA RÍKISINS, NIÐURSTAÐA ÓBYGGÐANEFNDAR OG ATHUGASEMDIR NEFNDARINNAR VIÐ KRÖFUGERÐ Á EINSTÖKUM LANDSVÆÐUM

3.1. Svæði við vesturmörk Skriðuklausturs

Landsvæðið við vesturmörk Skriðuklausturs og Valþjófsstaðar tilheyrir svæðinu Fljótsdal og Jökuldal austan Jökulsár á Jökuldal, sem tekið var fyrir í máli nr. 1/2005, en aðalkröfur íslenska ríkisins um þjóðlendumörk í málinu voru eftirfarandi:

Fyrsti punktur í kröfulínu er við Gilsá (1), þar sem bein austurlína frá Sturlá, þar sem hún rennur í brúnum fyrir ofan Sturluflöt sker ána. Næsti punktur er við Strútsá austur á Hraunum (2). Þaðan er dregin lína niður Strútsá allt í Fellsá (3) og svo niður Fellsá allt að ármótum við Kelduá (4), síðan upp eftir Kelduá allt að ármótum við Innri Sauða (5) á mótí Grasnesi, þaðan beint yfir Tungná og í Þverfell (6), síðan í Stórahnjúk (7) og þaðan í Ytri Sníkilsá við 400 m hæðarlínu (8), síðan í ármótin við

Jökulsá (9) og svo yfir Jökulsá og í Axará (10) og upp eftir henni og svo allt að Svartöldu (11), þaðan í ósinn úr Hólmaavatni (12), þaðan beint í innri merkjavörðu (merkt L.M.) í Miðheiðarhálsi (13), sem er hornmark við Fossgerðisland. Síðan er dregin lína þvert vestur heiði í merkjavörðu í svokölluðum Klappalækjarflóa (14) og þaðan í Eyvindará (15) og síðan haldið niður Eyvindará allt að Jökulsá (16), svo upp Jökulsá og allt að ármótum Hölknár (17), þaðan upp eftir farvegi Hölknár, allt þar til línán, Búrfell, Tungusporður og Kálffell sker ána (18). Þar sem þessi lína sker Jökulsá er punktur (19), síðan er fylgt miðjum farvegi Jökulsár allt þangað sem kröfulínan gagnvart Brú byrjar og endar kröfulínan þar í punkti (20). (áherslubr. íslenska ríkisins).

Niðurstaða óbyggðanefndar var sú að eftirfarandi landsvæði, þ.e. þeir hlutar Rana og Undir Fellum sem væru innan þess landsvæðis sem afmarkað var í landamerkjabréfi Skriðuklausturs, dags 27. ágúst 1922 og þingl. 23. júlí 1923, væri þjóðlenda í afréttareign Skriðuklausturs, sbr. 2. mgr. 5. gr. og c-lið 7. gr. sömu laga.¹

Frá merkjavörðu (merkt L.M.) í Miðheiðarhálsi er dregin lína í stefnu á ósinn úr Hólmaavatni, þar til kemur að skurðpunkti við línu sem liggur frá merkigardi þeim, sem liggur frá Jökulsá í Fljótsdal fram og upp eftir nesinu upp undir fjall, þaðan sjónhending upp á fjall og áfram í stóran stein, sem stendur utan til á ytra Eyvindarfjalli. Frá þeim skurðpunkti er þeirri línu fylgt að framangreindum stórum steini á ytra Eyvindarfjalli og þaðan í Jökulsá á Jökuldal, þar sem Hölkná rennur í hana. Jökulsá á Jökuldal ræður síðan allt að ármótum við Eyvindará, og eftir það Eyvindará þar til kemur að skurðpunkti við línu sem dregin er frá merkjavörðu (merkt L.M.) í Miðheiðarhálsi og þvert vestur heiði í merkjavörðu í svokölluðum Klappalækjarflóa og í Eyvindará. Er þá miðað við þá línu sem aðilar eru ásáttir um. Þessari línu er fylgt frá framangreindum skurðpunkti hennar við Eyvindará og að upphafspunkti lýsingar þessarar, þ.e. merkjavörðu (merkt L.M.) í Miðheiðarhálsi.

Í niðurstöðu óbyggðanefndar voru gerðar eftirfarandi athugasemdir, sem eru grundvöllur fyrir beitingu 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 fyrir svæðið:

Eftir er þá að leysa úr því hver séu mörk eignarlands og þjóðlendu. Með hliðsjón af merkjalýsingum Skriðuklausturs, afréttarlýsingum og staðháttum telur óbyggðanefnd þó ljóst að þau liggi ekki vestar en þjóðlendukröfulína íslenska ríkisins. Með hliðsjón af dómum Hæstaréttar frá 6. september 2005 í máli nr. 367/2005 og 16. maí 2007 í máli nr. 571/2006, getur ekki komið til álita hvort þau liggi austar. Verður því kröfulína íslenska ríkisins lögð til grundvallar um mörk eignarlands og þjóðlendu, enda er fjármálaráðherra er í máli þessu fyrirsvarsmáður bæði jarðarinnar Skriðuklausturs og þjóðlendu, sbr. 1. mgr. 11. gr. laga nr. 58/1998. (áherslubr. íslenska ríkisins).

¹ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 1/2005, bls. 85-86.

Af framangreindu verður ráðið að óbyggðanefnd taldi óljóst af fyrirbyggjandi heimildum hvort svæði austan við kröfulínu íslenska ríkisins, þar sem hún var dregin vestan við Skriðuklaustur frá punkti 12 til punkts 13, væri eignarland eða þjóðlenda.

3.2. Svæði við vesturmörk Valþjófsstaðar

Landsvæðið við vesturmörk Skriðuklausturs og Valþjófsstaðar tilheyrir svæðinu Fljótsdal og Jökuldal austan Jökulsár á Jökuldal, sem tekið var fyrir í máli nr. 1/2005, en aðalkröfur íslenska ríkisins um þjóðlendumörk í málinu voru eftirfarandi:

Fyrsti punktur í kröfulínu er við Gilsá (1), þar sem bein austurlína frá Sturlá, þar sem hún rennur í brúnum fyrir ofan Sturluflöt sker ána. Næsti punktur er við Strútsá austur á Hraunum (2). Þaðan er dregin lína niður Strútsá allt í Fellsá (3) og svo niður Fellsá allt að ármótum við Kelduá (4), síðan upp eftir Kelduá allt að ármótum við Innri Saudá (5) á móti Grasnesi, þaðan beint yfir Tungná og í Þverfell (6), síðan í Stórahnjúk (7) og þaðan í Ytri Sníkilsá við 400 m hæðarlínu (8), síðan í ármótin við Jökulsá (9) og svo yfir Jökulsá og í Axará (10) og upp eftir henni og svo allt að Svartöldu (11), þaðan í ósinn úr Hólmaavatni (12), þaðan beint í innri merkjavörðu (merkt L.M.) í Miðheiðarhálsi (13), sem er hornmark við Fossgerðisland. Síðan er dregin lína þvert vestur heiði í merkjavörðu í svokölluðum Klappalækjarflóa (14) og þaðan í Eyvindará (15) og síðan haldið niður Eyvindará allt að Jökulsá (16), svo upp Jökulsá og allt að ármótum Hölknár (17), þaðan upp eftir farvegi Hölknár, allt þar til línun, Búrfell, Tungusporður og Kálffell sker ána (18). Þar sem þessi lína sker Jökulsá er punktur (19), síðan er fylgt miðjum farvegi Jökulsár allt þangað sem kröfulínan gagnvart Brú byrjar og endar kröfulínan þar í punkti (20) (áherslubr. íslenska ríkisins).

Niðurstaða óbyggðanefndar var sú að eftirfarandi landsvæði, þ.e. Vesturöræfi ásamt þeim hlutum Rana og Undir Fellum sem eru innan merkja „Valþjófsstaðarkirkjueignar“, teljist til þjóðlendu í skilningi 1. gr., sbr. einnig a-lið 7. gr. laga nr. 58/1998 en í afréttareign eiganda Valþjófsstaðar, sbr. 2. mgr. 5. gr. og c-lið 7. gr. sömu laga.²

Að vestan ræður hinn forni farvegur Jökulsár á Jökuldal þar til kemur að suðurmörkum Aðalbóls, þ.e. línu sem dregin er yfir Búrfell utanvert, þvert yfir Hrafnkelsdal inni undir Tungusporði, um Kálfafell í Hölkná. Ræður sú á merkjum þar til hún kemur niður í Jökulsá á Jökuldal. Frá þeim stað er dregin lína í suðaustur að stórum steini sem stendur utan til á ytra Eyvindarfjalli. Þaðan er dregin lína til austurs, í stefnu á merkigarð við Jökulsá, og fer hún saman við kröfulínu gagnaðila ríkisins í máli þessu. Þar sem lína þessi sker línu sem dregin úr ósi 104 Hólmaavatns í innri merkjavörðu í Miðheiðarhálsi er hornmark. Frá því hornmarki er dregin lína í ós Hólmaavatns og að Svartöldu austan Langavatns. Þaðan er farið í Axará og henni fylgt austur í Jökulsá í Fljótsdal sem ræður merkjum þar til komið er að upptökum hennar í Vatnajökli. Þaðan ræður jökuljadarinn þar til komið er að upptökum Jökulsár

² Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 1/2005, bls. 85-86.

á Jökuldal. Að því leyti sem fylgt er jökuljaðri er miðað við stöðu jökuls eins og hann var við gildistöku Þjóðlendulaga 1. júlí 1998, sbr. 22. gr. Þjóðll.

Í niðurstöðu óbyggðanefndar voru gerðar eftirfarandi athugasemdir, sem eru grundvöllur fyrir beitingu 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 fyrir svæðið:

Af heimildum er ljóst að afréttarsvæðin Undir Fellum, Rani og Vesturöræfi taka við þar sem „heimalandi“ sleppir. [...]

Samkvæmt framangreindu er það niðurstaða óbyggðanefndar að land innan lýsingar í landamerkjabréfi Valþjófsstaðarkirkjueignar hafi mismunandi eignarréttarlega stöðu, heimalandið eignarland en umrædd þrjú afréttarsvæði þjóðlenda, í afréttareign Valþjófsstaðar. [...]

Eins og áður var rakið er mörkum „heimalands“ Valþjófsstaðarkirkjueignar gagnvart afréttarlandi jarðarinnar ekki nákvæmlega lýst í heimildum. Með hliðsjón af merkjalýsingum Valþjófsstaðar, afréttarlýsingum og staðháttum telur óbyggðanefnd þó ljóst að þau liggi ekki vestar en þjóðlendukröfulína íslenska ríkisins. Með hliðsjón af dómum Hæstaréttar frá 6. september 2005 í máli nr. 367/2005 og 16. maí 2007 í máli nr. 571/2006, getur ekki komið til álita hvort þau liggi austar. Verður því kröfulína íslenska ríkisins lögð til grundvallar um mörk eignarlands og þjóðlendu.

3.3. Nyrsti hluti Grímólfsártungu

Landsvæðið á nyrsta hluta Grímólfsártungu tilheyrir svæðinu Svalbarðshreppi, Þórshafnarhreppi og Skeggjastaðarhreppi, sem tekið var fyrir í máli nr. 4/2005, en aðalkröfur íslenska ríkisins um þjóðlendumörk í málinu voru eftirfarandi:

Fyrsti punktur í kröfulýsingu á Þistilfjarðarsvæðinu er þar sem hreppamarkalína kemur að Litlu Kverká við Kverkártungu (1). Frá honum er dregin lína í punkt (2), þar sem Hávarðsdalsá rennur í Hafralónsá. Frá punkti 2 er farið í punkt (3), þar sem Grasmannalækur rennur úr Bræðravötnum. Þaðan er læknum fylgt að Hólkná (4) og eftir henni liggur línan að innri landamörkum Hafursstaða (5) og þeim fylgt í Balafellsbrún (6) og þaðan í Tröllkonuhlaup í Sandá (7). Þaðan er Sandá fylgt í norðurátt þar til kemur að innri landamörkum Fjallalækjarsels/Flögu við Skjónulæk (8), síðan upp lækinn að þúfu á móts við Tvísteina og í þá (9). Þaðan liggur línan að landmörkum Kúðár og meðfram þeim í suðurátt í punkt (9A), sem er hornpunktur milli Svalbarðskirkjuland, Kúðár og Bægisstaða. Þaðan liggur línan meðfram landamörkum Svalbarðskirkjulands og Kúðár í punkt (10), sem er hornpunktur milli Svalbarðskirkjulands, Garðsheiðar og Kúðár. Síðan er fylgt innri mörkum jarðarinnar Kúðár í norður, þar til línan sker Flautafellsmerkin (11). Þaðan er Flautafellsmerkjum fylgt allt þar til þau koma að Heiðarmúlamerkjum (12) og svo þaðan að merkjum við jörðina Garð (13). Frá punkti 13 er fylgt landamörkum Heiðarmúla allt þar til þau lenda í Ormarsá og verður það punktur (14) (áherslubl. íslenska ríkisins).

Niðurstaða óbyggðanefndar var sú að eftirfarandi landsvæði, þ.e. Grímólfsártunga, teljist til þjóðlendu í skilningi 1. gr., sbr. einnig a-lið 7. gr. laga nr. 58/1998 en í afréttareign eiganda Syðralóns, sbr. 2. mgr. 5. gr. og c-lið 7. gr. sömu laga.³

Frá þeim stað þar sem Hávarðsdalsá rennur í Hafralónsá er dregin lína til austurs í stefnu á þann stað þar sem hreppamarkalína kemur að Litlu-Kverká við Kverkártungu (punktur 1 í þjóðlendukröfu íslenska ríkisins). Þessari línu er fylgt að þeim stað þar sem hún sker Grímólfsá og síðan Grímólfsá til suðurs þar til komið er vestur af Arnarfellshyrnu. Þaðan er miðað við þá kvísl árinna sem gagnaðilar íslenska ríkisins miða við í kröfugerð sinni, að þeim stað þar sem kröfulínur gagnaðila greinast í sundur. Frá þeim punkti er Grímólfsá fylgt þangað sem hún á upptök sín vestan við Stóraás og síðan áfram í Hafralón. Úr Hafralóni er Hafralónsá fylgt til norðurs þar til Hávarðsdalsá rennur í hana

Í niðurstöðu óbyggðanefndar voru gerðar eftirfarandi athugasemdir, sem eru grundvöllur fyrir beitingu 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 fyrir svæðið:

Að öllu framangreindu virtu hefur, af hálfu eiganda Syðralóns, ekki verið sýnt fram á að Grímólfsártunga sé eignarland, hvorki fyrir nám, löggerninga né með öðrum hætti. Eins og notkun landsins hefur verið háttáð hefur heldur ekki verið sýnt fram á að eignarhefð hafi verið unnin á því. Rannsókn óbyggðanefndar leiðir einnig til þeirrar niðurstöðu að þar sé þjóðlenda. Af fyrirliggjandi gögnum verður hins vegar ráðið að Grímólfsártunga sé í afréttareign Syðralóns. Til þess verður þó að líta að þjóðlendukrafa ríkisins nær ekki til nyrsta hluta Grímólfsártungunnar. Líkt og nánar er rakið í kafla 6.1. er óbyggðanefnd bundin af kröfugerð aðila, hvort heldur er íslenska ríkisins eða annarra, og verður því að leysa úr máli á þeim grundvelli, sbr. þá ályktun sem dregin verður af dómum Hæstaréttar frá 6. september 2005 í máli nr. 367/2005 og 16. maí 2007 í máli nr. 571/2006. Af þessum sökum verður nyrsti hluti Grímólfsártungu talinn utan þjóðlendu.

Af framangreindu verður ráðið að óbyggðanefnd taldi að líkur væru á því að nyrsti hluti Grímólfsártungu væri þjóðlenda, enda var sá hluti Grímólfsártungu sem var innan kröfulýsingar íslenska ríkisins úrskurðaður þjóðlenda og voru enn fremur gerðar sérstakar athugasemdir við að nyrsti hlutinn væri utan kröfulýsingarinnar.

3.4. Kverkártunga

Landsvæðið Kverkártunga tilheyrir svæðinu Svalbarðshreppi, Þórshafnarhreppi og Skeggjastaðarhreppi, sem tekið var fyrir í máli nr. 4/2005, en aðalkröfur íslenska ríkisins um þjóðlendumörk í málinu voru eftirfarandi:

Fyrsti punktur (1) í kröfulínu hér er sami og fyrsti kröfupunktur í Vopnafirði eða þar sem Hámundarstaðamerki koma í Hágangnaurð á sveitarfélagamörkum, þaðan er

³ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 4/2005, bls. 157.

dregin lína austur eftir sveitarfélagamörkum allt í Skálafjall (2), þaðan yfir Staðarvatn og Staðarheiði í Urðartjörn (3), þaðan í þann stað í Miðfjarðará, þar sem Litlilækur rennur í ána við Kverkártungu (4). (Punktur 1 til 4 eiga að afmarka almenning á Langadalsströnd frá eignarlöndum). Frá þessum punkti er haldið upp Miðfjarðará þar til komið er 15 km veg frá nyrsta odda Kverkártungu og verður það punktur (5). Frá þessum punkti er haldið yfir Kverkártungu og á þann stað í Kverká (6), þar sem 15 km eru norður til endimarka Kverkártungunnar. Frá þessum punkti er haldið niður eftir Litlu Kverká og allt þar til sveitarfélagamörk koma að ánni (7). (áherslubr. íslenska ríkisins)

Niðurstaða óbyggðanefndar var að eftirfarandi landsvæði, þ.e. Kverkártunga, teljist til þjóðlendu í skilningi 1. gr., sbr. einnig a-lið 7. gr. laga nr. 58/1998 en í afréttareign eiganda Kverkártungu, sbr. 2. mgr. 5. gr. og c-lið 7. gr. sömu laga.⁴

Frá þeim punkti í Litlu-Kverká þar sem 15 km eru frá nyrsta odda Kverkártungu, sbr. punkt 6 í kröfugerð íslenska ríkisins, er dregin lína suðaustur yfir Kverkártungu og í Miðfjarðará, nánar tiltekið þangað sem 15 km eru norður til endimarka Kverkártungu, sbr. punkt 5 í kröfugerð íslenska ríkisins. Síðan er farið með Miðfjarðará inn að Kistufellslæk er í hana rennur hinum megin og þaðan beint í Heiðarvatn við Heiðarhól. Þaðan er farið í Litlu-Kverkárdrög og eftir það afmarkar Litlu-Kverká landið þar til komið er að punkti þeim í Litlu-Kverká sem fyrstur var nefndur í lýsingu þessari.

Í niðurstöðu óbyggðanefndar voru gerðar eftirfarandi athugasemdir, sem eru grundvöllur fyrir beitingu 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 fyrir svæðið:

Saga afmörkunar, ráðstafana að eignarrétti og nýtingar Kverkártungu er rakin í kafla 5.15. Er hér um að ræða eitt svokallaðra heiðarbýla, sbr. kafla 6.1.2., fyrst byggt einhvern tíma á árunum 1817–1835, þ.e. á þeim tíma sem Páll Melsteð var sýslumaður í N-Múlasýslu. Einnig er þar rakið að útvísunargerð á grundvelli nýbýlatilskipunarinnar frá 1776 fór fram 17. júní 1850, í almenningi, eins og það er beinlínis orðað í útvísunargerðinni. Í málinu liggur ekki fyrir byggingarbréf útgefið af amtmanni fyrir nýbýlinu Kverkártungu. Þá verður ekki ráðið af öðrum gögnum málsins að slíkt bréf hafi verið gefið út. Í þeim efnum er ekki við annað að styðjast en bréf sýslumanns til amtmanns frá 7. janúar 1851 þess efnis að sýslumaður sendi amtmanni afrit af útvísunargjörð nýbýlisins svo amtmaður geti gefið hlutaðeigandi ábúanda byggingarbréf fyrir nýbýlinu. [...]

Þjóðlendukrafa íslenska ríkisins gerir ráð fyrir að hið útmælda land Kverkártungu sé eignarland en sunnan þess þjóðlenda. Kemur því ekki til skoðunar hjá óbyggðanefnd hvort stofnast hafi til eignarréttar að því landi á grundvelli nýbýlatilskipunarinnar eða fyrir hefð, sbr. dóma Hæstaréttar frá 6. september 2005 í máli nr. 367/2005 og 16. maí 2007 í máli nr. 571/2006. Til athugunar er því einungis til hvaða

⁴ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 4/2005, bls. 170.

landsvæðis útmælingin tekur, hvort fyrirbyggjandi landamerkjabréf jarðarinnar taki til stærra svæðis og hver sé eignarréttarleg staða þess svæðis sem þar kann að muna.

Af framangreindu verður ráðið að óbyggðanefnd taldi óljóst af fyrirbyggjandi heimildum hvort svæði norðan við kröfulínu íslenska ríkisins, þar sem hún var dregin frá nyrsta oddi Kverkártungu í Kverká frá punkti 5 til punkts 6, væri eignarland eða þjóðlenda.

3.5. Svæði við norðurmörk þjóðlendunnar afréttar Torfufells, Hólsgerðis og Úlfár

Landsvæðið við norðurmörk þjóðlendunnar afréttar Torfufells, Hólsgerðis og Úlfár tilheyrir svæðinu Eyjafjarðarsveit vestan Eyjafjarðarár, sem tekið var fyrir í máli nr. 2/2008, en aðalkröfur íslenska ríkisins um þjóðlendumörk í málinu voru eftirfarandi:

Upphafspunktur er Hafrárgljúfur (við Eyjafjarðará) (1). Þaðan er Hafrá fylgt að upptökum norðan við fjallið Sankti Pétur (2). Þaðan er haldið til vesturs í botn Torfufellsdals (1040 m hæðarpunktur) (3). Þaðan er haldið til vesturs að upptökum Galtár við Galtárvatn (4). Þaðan er Galtá fylgt þangað sem hún rennur í Torfufellsá (5). Þaðan er Torfufellsá fylgt til norðurs þar til Svartá rennur í Torfufellsá (6). Þaðan er Svartá fylgt að upptökum (7). Þaðan er haldið eftir fjallinu í merkjapunkt milli jarðanna Syðri- og Ytri-Villingadals, Leynings og Strjúgsár (8). Þaðan er haldið til norðurs í upptök Strjúgsár (9), en þaðan með Strjúgsá að ármótum Djúpadalsár í Djúpadal (10), og síðan er Djúpadalsá fylgt þangað sem Hrauná rennur í hana sunnan við Kambfell (11). Þaðan er haldið með Hrauná til upptaka í botni Hraunárdals (12), þaðan er haldið til norðurs með hreppamörkum allt að punkti við merki Gloppu (13), sem er lokapunktur. (áherslubr. íslenska ríkisins)

Niðurstaða óbyggðanefndar var sú að eftirfarandi landsvæði, þ.e. afréttur Torfufells, Hólsgerðis og Úlfár, teljist til þjóðlendu í skilningi 1. gr., sbr. einnig a-lið 7. gr. laga nr. 58/1998 en í afréttareign Torfufells, Hólsgerðis og Úlfár, sbr. 2. mgr. 5. gr. og c-lið 7. gr. sömu laga.⁵

Kröfulínu íslenska ríkisins er fylgt frá punkti 2, í upptökum Hafrár, og norðvestur að skurðpunkti við vatnaskil. Frá skurðpunktinum er miðað við vatnaskil til suðvesturs, þar til þau mæta sveitarfélagamörkum Eyjafjarðarsveitar og Akrahrepps. Sveitarfélagamörkum er síðan fylgt til suðausturs, að punkti 1 í kröfulínu gagnaðila, við suðurenda Urðarvatns nyrðra. Loks er síðarnefndu línunni fylgt áfram til norðausturs, þar til kemur að fyrstnefndum punkti 2 í þjóðlendukröfulínu ríkisins.

Í niðurstöðu óbyggðanefndar voru gerðar eftirfarandi athugasemdir, sem eru grundvöllur fyrir beitingu 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 fyrir svæðið:

Samkvæmt framangreindu ber landamerkjabréf Torfufells ótvírætt með sér viðmiðun við vatnaskil að vestanverðu en ekki kemur fram hversu langt suður sú viðmiðun

⁵ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 2/2008, bls. 101-102.

skuli ná. Orðalagið „til fjalls“ og „fjallsbrún“, þegar austar og sunnar dregur, þarfnast nánari athugunar. Torfufellsdalur og Hafrárdalur skerast suðvestur frá Eyjafjarðardal, sem liggur frá norðri til suðurs, og inn í hásléttu þá sem liggur milli Eyjafjarðardals að austan og Austurdals í Skagafirði að vestan. Meðfram ánum er undirlendi í u.þ.b. 300 m hæð yfir sjávarmáli en síðan rís land skarpt í um 1000 m hæð ofan brúna. Í málinu liggja fyrir gögn frá vatnamælingum Veðurstofu Íslands um vatnasvið Torfufellsár og Hafrár. Af þessum gögnum verður ráðið að vatnaskil vestan Torfufellsdals liggja Skagafjarðarmegin við sveitarfélagamörk Eyjafjarðarsveitar og Akrahrepps, þar til þau sveigja til austurs og svo suðausturs, í átt að Torfufelli og Eyjafjarðardal. [...]

Með hliðsjón af orðalagi í framangreindum merkjalýsingum, staðháttum og staðsetningu umræddra vatnaskila telur óbyggðanefnd að merki jarðanna nái ekki til fjalllendisins vestan Urðarvatna en austan vatnaskila Torfufellsár. Þjóðlendukrafa íslenska ríkisins nær ekki til alls svæðisins suðvestan vatnaskila. Þar sem óbyggðanefnd er bundin af kröfugerð aðila, hvort heldur er íslenska ríkisins eða annarra, sbr. þá ályktun sem dregin verður af dómum Hæstaréttar frá 6. september 2005 í máli nr. 367/2005 og 16. maí 2007 í máli nr. 571/2006, kemur eignarréttarleg staða þess hluta umrædds landsvæðis ekki til frekari skoðunar hér.

Af framangreindu verður ráðið að óbyggðanefnd taldi fyrirbyggjandi heimildir gefa til kynna að merki jarðanna næðu ekki lengra til fjalla en að vatnaskilum.

3.6. Svæði við norðurmörk þjóðlendunnar Vaskárdals

Landsvæðið við norðurmörk þjóðlendunnar Vaskárdals tilheyrir svæðinu Hörgárbyggð austan Öxnadalsár, sem tekið var fyrir í máli nr. 3/2008, en aðalkröfur íslenska ríkisins um þjóðlendumörk í málinu voru eftirfarandi:

Upphafspunktur er á hreppamörkum við merki Gloppu (lokapunktur í máli 2/2008) (1). Þaðan er suðurmerkjum Gloppu fylgt til vesturs að Vaská (2). Þaðan er Vaská fylgt til norðurs að Öxnadalsá (3), sem síðan er fylgt að sýslumörkum (4).

Áður hafði ríkið lýst kröfum sínum svo í kröfugerð, dags. 14. mars 2008:

[...] er haldið til vesturs í 800 metra hæðarpunkti norðan til í Framnesfjalli (34), en síðan er brúnum Fagranesfjalls fylgt í sömu hæðarlínu í botn Gloppugils (35), og úr botni Gloppugils er haldið til suðurs í botn Vaskárdals (36). Er Vaskárdal og Vaská fylgt þaðan í Rauðuskriðukinnar í 800 metra hæð (37). Þaðan er fylgt beinni stefnu í punkt norðantil í Kalbakshnjúk (800 metra hæðarpunkt) (38) og þaðan beina stefnu til vesturs í Kalbaksdalsá (39). Þaðan er Kalbaksdalsá fylgt að Heiðará í Öxnadal, að Grjótá á sýslumörkum (40). (áherslubr. íslenska ríkisins)

Niðurstaða óbyggðanefndar var sú að eftirfarandi landsvæði, þ.e. Vaskárdalur, teljist til þjóðlendu í skilningi 1. gr., sbr. einnig a-lið 7. gr. laga nr. 58/1998 en í afréttareign Einars S. Valbergssonar og Hörgárbyggðar, sbr. 2. mgr. 5. gr. og c-lið 7. gr. sömu laga.⁶

Upphafspunktur er í skurðpunkti línu sem dregin er frá Rauðuskriðuá (punktur nr. 1 á kröfulínu Vaskárdals) í Rauðuskriðufjall (punktur nr. 5 á kröfulínu vegna Vaskárdals) og línu sem dregin er beina stefnu frá Rauðuskriðukinum í 800 m hæð (punktur nr. 37 á þjóðlendukröfulínu íslenska ríkisins, skv. kröfulýsingu, dags. 14. mars 2008) í punkt norðan til í Kaldbakshnjúk í 800 m hæð (punktur nr. 38 á þjóðlendukröfulínu íslenska ríkisins, skv. kröfulýsingu, dags. 14. mars 2008). Frá nefndum skurðpunkti er línan dregin um Rauðuskriðufjall eftir fjallsrananum að sveitarfélagamörkum Hörgárbyggðar og Eyjarfjarðarsveitar og eftir sveitarfélagamörkum í Melrakkaöxl og áfram eftir fjallsrananum og sveitarfélagamörkum að merkjum Gloppu (punktur nr. 1 á kröfulínu ríkisins skv. greinargerð, dags. 27. ág. 2008). Þaðan er kröfulínu ríkisins fylgt þar til hún sker 800 m hæðarlínu gengt Melrakkaá. Hæðarlínunni sem jafnframt er upphafleg kröfulína ríkisins er síðan fylgt að upphafspunkti milli Rauðuskriðuár og Rauðuskriðufjalls.

Í niðurstöðu óbyggðanefndar voru gerðar eftirfarandi athugasemdir, sem eru grundvöllur fyrir beitingu 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 fyrir svæðið:

Í landamerkjabréfi Gloppu sem dagsett er 16. janúar 1883 og þinglesið 29. maí 1884 segir um suðurmörk Gloppu: „Að sunnan ræður Vaská.“ Í hinni upphaflegu kröfugerð ríkisins var 800 m hæðarlínu fylgt inn austanverðan Vaskárdal og sömu hæðarlínu fram dalinn vestanverðan í Rauðuskriðukinnar. Í kröfugerðinni, eins og hún liggur nú fyrir, er suðurmerkjum Gloppu hins vegar fylgt til vesturs í Vaská og Vaská síðan til norðurs í Öxnadalsá. Kröfulínan færir um leið norðar með þeim afleiðingum að sá hluti kröfusvæðis Vaskárdals sem liggur norðvestast og er láglandastur fellur nú innan þjóðlendukröfusvæðis en féll utan þess áður, bæði samkvæmt texta kröfugerðar og framlögðu kröfulínukorti. Sú kröfulýsing sem fyrst birtist í greinargerð íslenska ríkisins 27. ágúst 2008 verður ekki talin rúmast innan texta hinnar upphaflegu kröfulýsingar þar sem fylgt er 800 m hæðarlínu um Vaskárdal. Verður með engu móti fundin stoð fyrir þeirri línu í tilvitnuðum texta í landamerkjabréfi Gloppu og er því haldlaus sú skýring að kröfugerðin hafi frá upphafi fylgt ætluðum merkjum Gloppu.

Almennur fyrirvari íslenska ríkisins „vegna einstakra landamerkjalyýsinga sem talið er [...] að séu í samræmi við þjóðlendukröfulínu, ef í ljós kemur að svo reynist ekki vera“ nægir hér engan veginn til að fjármálaráðherra, fyrir hönd íslenska ríkisins, geti komið að auknum og breyttum þjóðlendukröfum innan kröfusvæðis Vaskárdals.

Samkvæmt framangreindu hafa ekki verið færð fram haldbær rök fyrir þeim málalíbúnaði íslenska ríkisins að umrædd breyting rúmist innan upphaflegrar kröfugerðar, enda þótt tekið sé tillit til fyrirvara við hana. Ljóst er einnig að afmörkun

⁶ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 3/2008, bls. 47.

gagnaðila ríkisins á Vaskárdal í heild sinni, innan og utan upphaflegs þjóðlendukröfusvæðis, kom m.a. fram við opinbera kynningu á heildarkröfum á svæði 7 suður, sbr. 12. gr. laga nr. 58/1998, sjá nánar í kafla 2.3. Af hálfu íslenska ríkisins var þó ekki látið reyna á ákvæði lokamálsliðar 12. gr. af því tilefni, að gættum þeim skilyrðum sem þar koma fram.

Sú málsmeðferð sem lög nr. 58/1998 mæla fyrir um hefði ekki tilætlaða þýðingu ef íslenska ríkið gæti aukið við kröfur sínar og sett þær fram á allt öðrum grundvelli, eftir að lokið er lögboðinni kynningu ásamt athugasemdafresti og gegn mótmælum gagnaðila. Jafnframt liggur fyrir sú skýra afstaða dómstóla að óbyggðanefnd sé bundin af kröfugerð aðila, hvort heldur er íslenska ríkisins eða annarra, og verði að leysa úr máli á þeim grundvelli, sbr. kafla 8.1.1 í Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar. Afstaða óbyggðanefndar til eignarréttarlegrar stöðu landsvæða sem falla utan við lögformlega kröfugerð fjármálaráðherra, fyrir hönd íslenska ríkisins, kemur því ekki til álita.

Niðurstaðan er því sú að í máli þessu koma ekki til úrlausnar þjóðlendukröfur umfram þá kröfugerð sem barst 14. mars 2008, þ.e. norðan línu sem dregin er í 800 m hæð úr botni Gloppugils suður í botn Vaskárdals og þaðan í Rauðuskriðukinnar í 800 m hæð og loks í beina stefnu í punkt norðan til í Kaldbakshnjúk (800 m hæðarpunkt).

Af framangreindu verður ráðið að hluti kröfugerðar íslenska ríkisins, eins og henni var breytt við meðferð máls, kom ekki til úrlausnar óbyggðanefndar þar sem hún rúmaðist ekki innan upphaflegrar kröfugerðar. Þó má ráða að óbyggðanefnd hafi talið ljóst að Vaská réði norðurmerkjum Vaskárdals.

3.7. Svæði við norðurmörk þjóðlendunnar Almennings

Landsvæðið við norðurmörk þjóðlendunnar Almennings tilheyrir svæðinu Hörgárbyggð austan Öxnadalsár, sem tekið var fyrir í máli nr. 3/2008, en aðalkröfur íslenska ríkisins um þjóðlendumörk í málinu voru eftirfarandi:

Upphafspunktur er á hreppamörkum við merki Gloppu (lokapunktur í máli 2/2008) (1). Þaðan er suðurmerkjum Gloppu fylgt til vesturs að Vaská (2). Þaðan er Vaská fylgt til norðurs að Öxnadalsá (3), sem síðan er fylgt að sýslumörkum (4).

Áður hafði ríkið lýst kröfum sínum svo í kröfugerð, dags. 14. mars 2008:

[...] er haldið til vesturs í 800 metra hæðarpunkti norðan til í Framnesfjalli (34), en síðan er brúnum Fagranesfjalls fylgt í sömu hæðarlínu í botn Gloppugils (35), og úr botni Gloppugils er haldið til suðurs í botn Vaskárdals (36). Er Vaskárdal og Vaská fylgt þaðan í Rauðuskriðukinnar í 800 metra hæð (37). Þaðan er fylgt beinni stefnu í punkt norðantil í Kalbakshnjúk (800 metra hæðarpunkt) (38) og þaðan beina stefnu til vesturs í Kalbaksdalsá (39). Þaðan er Kalbaksdalsá fylgt að Heiðará í Öxnadal, að Grjótá á sýslumörkum (40). (áherslubr. íslenska ríkisins)

Niðurstaða óbyggðanefndar var sú að eftirfarandi landsvæði, þ.e. Almennigur, teljist til þjóðlendu í skilningi 1. gr., sbr. einnig a-lið 7. gr. laga nr. 58/1998 en í afréttareign jarða í Hörgárbyggð, sbr. 2. mgr. 5. gr. og c-lið 7. gr. sömu laga.⁷

Upphafspunktur að vestan er þar sem Seldalsá sker línu sem dregin er beina stefnu frá 800 metra hæðarpunkti í Rauðuskriðukinnnum (punkti nr. 37 á þjóðlendukröfulínu íslenska ríkisins, skv. kröfulýsingu, dags. 14. mars 2008) í 800 metra hæðarpunkt norðan til í Kaldbaksdal (punkt nr. 38 á þjóðlendukröfulínu íslenska ríkisins, skv. kröfulýsingu, dags. 14. mars 2008). Þaðan er Seldalsá og síðan Vestari kvísl Seldalsár fylgt allt til dalbotnsins og þaðan upp að sveitarfélagamörkum Hörgárbyggðar og Eyjafjarðarsveitar. Upphafspunktur að austan er í skurðpunkti línu sem dregin er frá Rauðuskriðuá (punktur nr. 1 á kröfulínu vegna Vaskárdals) í Rauðuskriðufjall (punktur nr. 5 á kröfulínu vegna Vaskárdals) og línu sem dregin er beina stefnu frá Rauðuskriðukinnnum í 800 m hæð (punktur nr. 37 á þjóðlendukröfulínu íslenska ríkisins, skv. kröfulýsingu, dags. 14. mars 2008) í punkt norðan til í Kaldbakshnjúk í 800 m hæð (punktur nr. 38 á þjóðlendukröfulínu íslenska ríkisins, skv. kröfulýsingu, dags. 14. mars 2008). Frá nefndum skurðpunkti er línan dregin um Rauðuskriðufjall eftir fjallsrananum að sveitarfélagamörkum Hörgárbyggðar og Eyjafjarðarsveitar. Að sunnan ráða sveitarfélagamörkin milli þeirra punkta á sveitarfélagamörkum sem nefndir voru. Að norðan ræður bein lína milli upphafspunkts að vestan og upphafspunkts að austan.

Í niðurstöðu óbyggðanefndar voru gerðar eftirfarandi athugasemdir, sem eru grundvöllur fyrir beitingu 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 fyrir svæðið:

Í hinni upphaflegu kröfugerð ríkisins var fylgt beinni línu frá 800 m hæðarpunkti í Rauðuskriðukinnnum í 800 m hæðarpunkt norðan til í Kaldbakshnjúk. Í kröfugerðinni eins og hún liggur nú fyrir er Vaska fylgt til norðurs að Öxnadalsá sem síðan er fylgt að sýslumörkum Eyjafjarðarsýslu og Skagafjarðarsýslu. Kröfulínan færir því norðar með þeim afleiðingum að nyrsti og láglandasti hluti kröfusvæðis Almennings fellur nú innan þjóðlendukröfusvæðis en féll utan þess áður, bæði samkvæmt texta kröfugerðar og framlögðu kröfulínukorti. Sú kröfulýsing sem fyrst birtist í greinargerð íslenska ríkisins 27. ágúst 2008 verður því ekki talin rúmast innan texta hinnar upphaflegu kröfulýsingar þar sem línan er dregin beina stefnu milli 800 m hæðarpunkta í Rauðuskriðukinnnum og Kaldbakshnjúki.

Almennur fyrirvari íslenska ríkisins „vegna einstakra landamerkjalyýsinga sem talið er [...] að séu í samræmi við þjóðlendukröfulínu, ef í ljós kemur að svo reynist ekki vera“ nægir hér engan veginn til að fjármálaráðherra, fyrir hönd íslenska ríkisins, geti komið að auknum og breyttum þjóðlendukröfum innan kröfusvæðis Almennings.

Samkvæmt framangreindu hafa ekki verið færð fram haldbær rök fyrir þeim málalíbúnaði íslenska ríkisins að umrædd breyting rúmist innan upphaflegrar kröfugerðar, enda þótt tekið sé tillit til fyrirvara við hana. Ljóst er einnig að afmörkun

⁷ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 3/2008, bls. 53-54.

gagnaðila ríkisins á Almennungi í heild sinni, innan og utan upphaflegs þjóðlendukröfuvæðis, kom m.a. fram við opinbera kynningu á heildarkröfum á svæði 7 suður, sbr. 12. gr. laga nr. 58/1998, sjá nánar í kafla 2.3. Af hálfu íslenska ríkisins var þó ekki látið reyna á ákvæði lokamálsliðar 12. gr. af því tilefni, að gættum þeim skilyrðum sem þar koma fram.

Sú málsmeðferð sem lög nr. 58/1998 mæla fyrir um hefði ekki tilætlaða þýðingu ef íslenska ríkið gæti aukið við kröfur sínar og sett þær fram á allt öðrum grundvelli, eftir að lokið er lögboðinni kynningu ásamt athugasemdafresti og gegn mótmælum gagnaðila. Jafnframt liggur fyrir sú skýra afstaða dómstóla að óbyggðanefnd sé bundin af kröfugerð aðila, hvort heldur er íslenska ríkisins eða annarra, og verði að leysa úr máli á þeim grundvelli, sbr. kafla 8.1.1 í Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar. Afstaða óbyggðanefndar til eignarréttarlegrar stöðu landsvæða sem falla utan við lögformlega kröfugerð fjármálaráðherra, fyrir hönd íslenska ríkisins, kemur því ekki til álita.

Niðurstaðan er því sú að í máli þessu koma ekki til úrlausnar þjóðlendukröfur umfram þá kröfugerð sem barst 14. mars 2008, þ.e. norðan línu sem dregin er í Rauðuskriðukinnar í 800 m hæð og þaðan beina stefnu í 800 m hæðarpunkt norðan til í Kaldbakshnjúk.

Af framangreindu verður ráðið að hluti kröfugerðar íslenska ríkisins, eins og henni var breytt við meðferð máls, kom ekki til úrlausnar óbyggðanefndar þar sem hún rúmaðist ekki innan upphaflegrar kröfugerðar.

3.8. Svæði við norðurmörk þjóðlendunnar Bakkasels

Landsvæðið við norðurmörk þjóðlendunnar Bakkasels tilheyrir svæðinu Hörgárbyggð austan Öxnadalsár, sem tekið var fyrir í máli nr. 3/2008, en aðalkröfur íslenska ríkisins um þjóðlendumörk í málinu voru eftirfarandi:

Upphafspunktur er á hreppamörkum við merki Gloppu (lokapunktur í máli 2/2008) (1). Þaðan er suðurmerkjum Gloppu fylgt til vesturs að Vaská (2). Þaðan er Vaská fylgt til norðurs að Öxnadalsá (3), sem síðan er fylgt að sýslumörkum (4).

Áður hafði ríkið lýst kröfum sínum svo í kröfugerð, dags. 14. mars 2008:

[...] er haldið til vesturs í 800 metra hæðarpunkti norðan til í Framnesfjalli (34), en síðan er brúnum Fagranesfjalls fylgt í sömu hæðarlínu í botn Gloppugils (35), og úr botni Gloppugils er haldið til suðurs í botn Vaskárdals (36). Er Vaskárdal og Vaská fylgt þaðan í Rauðuskriðukinnar í 800 metra hæð (37). Þaðan er fylgt beinni stefnu í punkt norðantil í Kalbakshnjúk (800 metra hæðarpunkt) (38) og þaðan beina stefnu til vesturs í Kalbaksdalsá (39). Þaðan er Kalbaksdalsá fylgt að Heiðará í Öxnadal, að Grjótá á sýslumörkum (40). (áherslubr. íslenska ríkisins)

Niðurstaða óbyggðanefndar var sú að eftirfarandi landsvæði, þ.e. Seldalsfjall, teljist til þjóðlendu í skilningi 1. gr., sbr. einnig a-lið 7. gr. laga nr. 58/1998 en í afréttareign Hörgárbyggðar og Akrahrepps, sbr. 2. mgr. 5. gr. og c-lið 7. gr. sömu laga.⁸

Að norðan ræður lína sem dregin er beina stefnu frá 800 m hæðarpunkti í Rauðuskriðukinum (punktur nr. 37 á þjóðlendukröfulínu íslenska ríkisins, skv. kröfulýsingu, dags. 14. mars 2008) í 800 metra hæðarpunkt norðan til í Kaldbakshnjúk (punktur nr. 38 á þjóðlendukröfulínu íslenska ríkisins, skv. kröfulýsingu, dags. 14. mars 2008) og þaðan beina stefnu til vesturs í Kaldbaksá (punktur nr. 39 á þjóðlendukröfulínu íslenska ríkisins, skv. kröfulýsingu, dags. 14. mars 2008). Að austan er Seldalsá og síðan vestari kvísl Seldalsár fylgt til upptaka og línan dregin þaðan til suðausturs að sveitarfélagamörkum Hörgárbyggðar og Eyjafjarðarsveitar. Að sunnan ráða sveitarfélagamörkin vestur að sýslumörkum Eyjafjarðarsýslu og Skagafjarðarsýslu og sýslumörkin og Kaldbaksá að vestan þar til komið er að fyrrnefndri línu sem dregin er frá 800 metra hæðarpunkti norðan til í Kaldbaksdal beina stefnu til vesturs í Kaldbaksá.

Í niðurstöðu óbyggðanefndar voru gerðar eftirfarandi athugasemdir, sem eru grundvöllur fyrir beitingu 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 fyrir svæðið:

Í hinni upphaflegu kröfugerð ríkisins var fylgt beinni línu frá 800 m hæðarpunkti í Rauðuskriðukinum í 800 m hæðarpunkt norðan til í Kaldbakshnjúk og þaðan beina stefnu til vesturs í Kaldbaksá. Í kröfugerðinni eins og hún liggur nú fyrir er Vaská fylgt til norðurs að Öxnadalsá sem síðan er fylgt að sýslumörkum Eyjafjarðarsýslu og Skagafjarðarsýslu. Kröfulínan færist því norðar með þeim afleiðingum að nyrsti og láglandasti hluti kröfusvæðis Bakkasels fellur nú innan þjóðlendukröfusvæðis en féll utan þess áður, bæði samkvæmt texta kröfugerðar og framlögðu kröfulínukorti. Sú kröfulýsing sem fyrst birtist í greinargerð íslenska ríkisins 27. ágúst 2008 verður því ekki talin rúmast innan texta hinnar upphaflegu kröfulýsingar þar sem línan var dregin beina stefnu frá 800 m hæðarpunkti í Rauðuskriðukinum í 800 m hæðarpunkt í Kaldbakshnjúki og þaðan beina stefnu til vesturs í Kaldbaksá.

Almennur fyrirvari íslenska ríkisins „vegna einstakra landamerkjalysinga sem talið er [...] að séu í samræmi við þjóðlendukröfulínu, ef í ljós kemur að svo reynist ekki vera“ nægir hér engan veginn til að fjármálaráðherra, fyrir hönd íslenska ríkisins, geti komið að auknum og breyttum þjóðlendukröfum innan kröfusvæðis [Bakkasels].

Samkvæmt framangreindu hafa ekki verið færð fram haldbær rök fyrir þeim málalíbúnaði íslenska ríkisins að umrædd breyting rúmist innan upphaflegrar kröfugerðar, enda þótt tekið sé tillit til fyrirvara við hana. Ljóst er einnig að afmörkun gagnaðila ríkisins á Bakkaseli í heild sinni, innan og utan upphaflegs þjóðlendukröfusvæðis, kom m.a. fram við opinbera kynningu á heildarkröfum á svæði 7 suður, sbr. 12. gr. laga nr. 58/1998, sjá nánar í kafla 2.3. Af hálfu íslenska ríkisins

⁸ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 3/2008, bls. 62.

var þó ekki látið reyna á ákvæði lokamálsliðar 12. gr. af því tilefni, að gættum þeim skilyrðum sem þar koma fram.

Sú málsmeðferð sem lög nr. 58/1998 mæla fyrir um hefði ekki tilætlaða þýðingu ef íslenska ríkið gæti aukið við kröfur sínar og sett þær fram á allt öðrum grundvelli, eftir að lokið er lögboðinni kynningu ásamt athugasemdafresti og gegn mótmælum gagnadila. Jafnframt liggur fyrir sú skýra afstaða dómstóla að óbyggðanefnd sé bundin af kröfugerð aðila, hvort heldur er íslenska ríkisins eða annarra, og verði að leysa úr máli á þeim grundvelli, sbr. kafla 8.1.1 í Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar. Afstaða óbyggðanefndar til eignarréttarlegrar stöðu landsvæða sem falla utan við lögformlega kröfugerð fjármálaráðherra, fyrir hönd íslenska ríkisins, kemur því ekki til álita.

Niðurstaðan er því sú að í máli þessu koma ekki til úrlausnar þjóðlendukröfur umfram þá kröfugerð sem barst 14. mars 2008, þ.e. norðan línu sem dregin frá 800 m hæðarpunkti í Rauðuskriðukinnum beina stefnu í 800 m hæðarpunkt norðan til í Kaldbakshnjúk og þaðan beina stefnu vestur í Kaldbaksá.

Af framangreindu verður ráðið að hluti kröfugerðar íslenska ríkisins, eins og henni var breytt við meðferð máls, kom ekki til úrlausnar óbyggðanefndar þar sem hún rúmaðist ekki innan upphaflegrar kröfugerðar.

3.9. Svæði við norðurmörk þjóðlendunnar Eyvindarstaðaheiðar

Landsvæðið við norðurmörk þjóðlendunnar Eyvindarstaðaheiðar tilheyrir svæðinu Húnavatnshreppi austan Blöndu og Skagafirði vestan Vestari-Jökulsár ásamt Hofsjökli, sem tekið var fyrir í máli nr. 5/2008, en aðalkröfur íslenska ríkisins um þjóðlendumörk í málinu voru eftirfarandi:

Upphafspunktur er í Fremri Hraunlæk í landi Goðdala, þar sem lokapunktur var í máli 4/2008 (1). Þaðan er merkjum Goðdalalands fylgt að sunnan og vestan allt norður að suðausturmerkjum Fremri Svartárdals (2). Þaðan er suðurmerkjum Fremri Svartárdals fylgt til vesturs að upptökum Runukvíslar (3). Þaðan til norðurs að suðausturmerkjum Ölduhryggs (þar sem Pollakvísl og Runukvísl mætast við Hrauntungu) (4). Síðan er merkjum Ölduhryggs fylgt til suðurs, með Pollakvísl (Svartárpollar) (5). Þaðan til norðurs í Gullreitsgil (6). Úr Gullreitsgili er haldið til suðvesturs í svokallaða Sandhóla (700 metrar) (7). Þaðan er haldið til norðurs í sunnanvert Vatnafell á Háheiði (8), en þaðan er haldið í upptök Brunnabrekkulækjar (9). Þaðan til vesturs í Aðalmannsvatnalækjarós (10). Þaðan til norðvesturs í svonefndan Arnarhól (11). Úr Arnarhóli er Fossá fylgt til Smjörmoksgils (12). Þaðan er haldið eftir gilinu í Fossárdalsbrúnir (í brúnunum) til norðurs í Hlóðarstein á Fossadalsbrún á móts við Hanskafell (13). Frá þeim stað er síðan haldið til vesturs í Hanskafell (541 metrar) (14) og þaðan áfram til suðvesturs í syðri Austurdal (15) og þaðan áfram í Blöndu (syðra Rolluhvammsgreni) (16) sem er lokapunktur. (áherslubr. íslenska ríkisins)

Niðurstaða óbyggðanefndarinnar var sú að eftirfarandi landsvæði, þ.e. Eyvindarstaðaheiði og Hraunin, teljist til þjóðlendu í skilningi 1. gr., sbr. einnig a-lið 7. gr. laga nr. 58/1998.⁹

Upphafspunktur er þar sem Fremri-Hraunlækur fellur í Vestarijökulsá. Þaðan er læknum fylgt þar til komið er að skurðpunkti við línu sem dregin er úr Goðdalakistu fram hábrúnir til fjalla milli Svartárdalanna og Goðdalalands. Frá skurðpunktinum er nefndri línu fylgt til norðurs þar til komið er á móts við Kvíslarupptök. Þaðan er línan dregin í upptök Runukvíslar. Þaðan er Runukvísl fylgt að ármótum hennar og Pollakvíslar við Hrauntungu. Frá ármótunum er Pollakvísl fylgt að upptökum. Þaðan er línan dregin til norðurs í botn Gullreitsgils og Gullreitsgili síðan fylgt til norðurs þar til það beygir til norðausturs. Þaðan er línan dregin til suðvesturs í hæsta punkt Sandhóla. Frá Sandhólum er haldið til norðurs í klettabelti sem er sunnan í Vatnafelli (eins og kröfulína íslenska ríkisins er dregin milli punkta nr. 7 og 8). Þaðan er haldið í upptök Brunnabrekkulækjar og línan dregin þaðan beina stefnu að þeim stað þar sem Aðalsmannsvatnalækur rennur í Svartá. Síðan er Svartá fylgt og svo Vestari-Bugakvísl til upptaka. Frá upptökum Vestari-Bugakvíslar er línan dregin á fjallið Sátu þar sem það er hæst og áfram sömu stefnu að jaðri Hofsjökuls. Þaðan er jökuljaðrinum fylgt til upptaka Vestarijökulsár. Loks er Vestari-Jökulsá fylgt að upphafspunkti þar sem Fremri-Hraunlækur fellur í hana.

Í niðurstöðu óbyggðanefndar voru gerðar eftirfarandi athugasemdir, sem eru grundvöllur fyrir beitingu 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 fyrir svæðið:

Milli punkta nr. 14 og 15 er kröfulína íslenska ríkisins dregin frá Hanskafelli í 541 m hæð (14) „og þaðan áfram til suðvesturs í syðri Austurdal (15)“. Í landamerkjabréfi Eyvindarstaðaheiðar er merkjunum lýst frá Syðri-Austurdal „rjettsýnis austur í Hanzkafell, þar sem það er hæst“. Bréfið er ekki áritað vegna Steinár. Kröfulýsing ríkisins er í samræmi við landamerkjabréfið að þessu leyti. Í landamerkjabréfi Steinár sem dagsett er 15. maí 1886 og þinglýst var þann 20. sama mánaðar er merkjum Steinár lýst svo: „[...] sjónhending í há Hólsbungu og úr henni í Hanzkafell. Þá tekur við að framan Eyvindarstaðaheiði, og ræður merkjum þar á milli sjónhending úr Hanzkafelli til norðvesturs í Tvíhóla, þá beygjast merki til norðurs í vestari Leirtjörn [...]“. Bréfið er áritað um samþykki vegna Eyvindarstaðaheiðar. Ósamræmi er að þessu leyti milli landamerkjabréfs Steinár annars vegar og bréfs Eyvindarstaðaheiðar og kröfulínu ríkisins hins vegar. Í stað þess að línan sé dregin til suðvesturs úr Hanskafelli í Syðri-Austurdal eins og gert er samkvæmt bréfi Eyvindarstaðaheiðar liggur línan í bréfi Steinár frá Hanskafelli til norðvesturs í Tvíhóla og þaðan til norðurs í vestari Leirtjörn. Af þessum sökum er landsvæði norðvestan við kröfulínu ríkisins þar sem hún er dregin milli punkta nr. 14 og 15 sem ekki fellur innan landamerkja Eyvindarstaðaheiðar, Rugludals né Steinár. Ekkert er heldur komið fram um að svæðið kunni að tilheyra öðrum jörðum. Orðalag landamerkjabréfs Steinár þar

⁹ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 5/2008, bls. 56.

sem segir: „Þá tekur við að framan Eyvindarstaðaheiði, og ræður merkjum þar á milli sjónhending [...]“ mælir ennfremur eindregið gegn því að svo sé.

Þar sem áður nefnt svæði norðvestan línu sem dregin er milli Hanskafells og Syðri-Austurdals fellur ekki innan merkja jarða samkvæmt landamerkjabréfum eða öðrum heimildum sem liggja fyrir í málinu má ætla að svæðið ætti með réttu að teljast þjóðlenda þegar horft er til þess sönnunarmats sem óbyggðanefnd og dómstólar hafa byggt á. Íslenska ríkið hefur þó ekki gert þjóðlendukröfu til svæðisins og sýnt er að kröfugerð þess tekur einungis mið af landamerkjabréfi Eyvindarstaðaheiðar að þessu leyti en ekki hefur farið fram sjálfstæð könnun á landamerkjabréfum aðliggjandi landsvæða til samanburðar. Við fyrirtökur í máli þessu var ítrekað brýnt fyrir málsaðilum að samræma kröfulínur ríkisins og gagnaðila þess í þeim tilvikum þar sem þær miðuðust við ætluð merki jarða. Þrátt fyrir það hefur íslenska ríkið engan reka gert að því að færa kröfulínur sínar til samræmis við merki Steinár að því leyti sem hér um ræðir. Verður að telja þetta verklag ríkisins við kröfugerðina aðfinnsluvert. Af dómum Hæstaréttar 16. maí 2007 í máli nr. 571/2006 (Rangárvallafréttur) og 6. september 2005 í máli nr. 367/2005 (Skaftafell I og III) verður sú ályktun dregin að óbyggðanefnd sé bundin af kröfugerð aðila, hvort heldur er íslenska ríkisins eða annarra, og verði að leysa úr málum á þeim grundvelli. Eignarréttarleg staða umrædds landsvæðis kemur því ekki til frekari skoðunar fyrir nefndinni þó svo að heimildir bendi ekki til annars en að þar sé um þjóðlendu að ræða og ekki verði séð að nokkur geri tilkall til þess sem eignarlands síns.

Af framangreindu verður ráðið að óbyggðanefnd taldi óljóst af fyrirbyggjandi heimildum að svæðið norðan Eyvindarstaðaheiðar væri eignarland eða þjóðlenda.

3.10. Svæði við norðurmörk þjóðlendunnar Hraunanna

Landsvæðið við norðurmörk þjóðlendunnar Hraunanna tilheyrir svæðinu Húnavatnshreppi austan Blöndu og Skagafirði vestan Vestari-Jökulsár ásamt Hofsjökli, sem tekið var fyrir í máli nr. 5/2008, en aðalkröfur íslenska ríkisins um þjóðlendumörk í málinu voru eftirfarandi:

Upphafspunktur er í Fremri Hraunlæk í landi Goðdala, þar sem lokapunktur var í máli 4/2008 (1). Þaðan er merkjum Goðdalalands fylgt að sunnan og vestan allt norður að suðausturmerkjum Fremri Svartárdals (2). Þaðan er suðurmerkjum Fremri Svartárdals fylgt til vesturs að upptökum Runukvíslar (3). Þaðan til norðurs að suðausturmerkjum Ölduhryggs (þar sem Pollakvísl og Runukvísl mætast við Hrauntungu) (4). Síðan er merkjum Ölduhryggs fylgt til suðurs, með Pollakvísl (Svartárpollar) (5). Þaðan til norðurs í Gullreitsgil (6). Úr Gullreitsgili er haldið til suðvesturs í svokallaða Sandhóla (700 metrar) (7). Þaðan er haldið til norðurs í sunnanvert Vatnafell á Háheiði (8), en þaðan er haldið í upptök Brunnabrekkulækjar (9). Þaðan til vesturs í Aðalmannsvatnalækjarós (10). Þaðan til norðvesturs í svonefndan Arnarhól (11). Úr Arnarhóli er Fossá fylgt til Smjörmoksgils (12). Þaðan er haldið eftir gilinu í Fossárdalsbrúnir (í brúnunum) til norðurs í Hlóðarstein á Fossadalsbrún á móts við Hanskafell (13). Frá þeim stað er síðan haldið til vesturs í

Hanskafell (541 metrar) (14) og þaðan áfram til suðvesturs í syðri Austurdal (15) og þaðan áfram í Blöndu (syðra Rolluhvammsgreni) (16) sem er lokapunktur. (áherslubr. íslenska ríkisins)

Niðurstaða óbyggðanefndar var sú að eftirfarandi landsvæði, þ.e. Eyvindarstaðaheiði og Hraunin, teljist til þjóðlendu í skilningi 1. gr., sbr. einnig a-lið 7. gr. laga nr. 58/1998.¹⁰

Upphafspunktur er þar sem Fremri-Hraunlækur fellur í Vestarijökulsá. Þaðan er læknum fylgt þar til komið er að skurðpunkti við línu sem dregin er úr Goðdalakistu fram hábrúnir til fjalla milli Svartárdalanna og Goðdalalands. Frá skurðpunktinum er nefndri línu fylgt til norðurs þar til komið er á móts við Kvíslarupptök. Þaðan er línan dregin í upptök Runukvíslar. Þaðan er Runukvísl fylgt að ármótum hennar og Pollakvíslar við Hrauntungu. Frá ármótunum er Pollakvísl fylgt að upptökum. Þaðan er línan dregin til norðurs í botn Gullreitsgils og Gullreitsgili síðan fylgt til norðurs þar til það beygir til norðausturs. Þaðan er línan dregin til suðvesturs í hæsta punkt Sandhóla. Frá Sandhólum er haldið til norðurs í klettabelti sem er sunnan í Vatnafelli (eins og kröfulína íslenska ríkisins er dregin milli punkta nr. 7 og 8). Þaðan er haldið í upptök Brunnabrekkulækjar og línan dregin þaðan beina stefnu að þeim stað þar sem Aðalsmannsvatnalækur rennur í Svartá. Síðan er Svartá fylgt og svo Vestari-Bugakvísl til upptaka. Frá upptökum Vestari-Bugakvíslar er línan dregin á fjallið Sátu þar sem það er hæst og áfram sömu stefnu að jaðri Hofsjökuls. Þaðan er jökuljaðrinum fylgt til upptaka Vestarijökulsár. Loks er Vestari-Jökulsá fylgt að upphafspunkti þar sem Fremri-Hraunlækur fellur í hana.

Í niðurstöðu óbyggðanefndar voru gerðar eftirfarandi athugasemdir, sem eru grundvöllur fyrir beitingu 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 fyrir svæðið:

Milli punkta nr. 9 og 10 er kröfulína ríkisins dregin á eftirfarandi hátt: „[...]upptök Brunnabrekkulækjar (9). Þaðan til vesturs í Aðalmannsvatnalækjarós (10). Í landamerkjabréfi Mælifells, sem dagsett er 4. apríl 1890 og var þinglýst 23. maí sama ár, er merkjum lýst svo: „[...] Stórhól á Nónfjalli og frá honum bein stefna í upptök Brunnabrekkulækjar en hann ræður merkjum ofan í Svartá á Stafnsgili, en síðan ræður Svartá út að Einarsdalslæk.“ Vestan lands Mælifells á Haukagilsheiði er svæði sem afmarkað er í landamerkjabréfi Stafns sem dagsett er 16. maí 1883 og þinglýst var 19. maí 1885. Þar segir m.a. um merki Stafns: „[...] ræður Einarsdalslækur ofan í Svartá. Vestan Svartár á Háutungum austanverðum ræður að sunnan Aðalsmannsvatnalækur, sem fellur austur í Svartá og úr Aðalsmannsvatnalæk beint vestur í Fossá.“ Austurmerkjum er ekki lýst berum orðum í bréfinu. Beinast liggur þó við að skilja bréfið svo að Svartá ráði að austan þar sem bæði norður- og suðurmerkjum er lýst um læki sem falla í ána. Sú skýring fær einnig stuðning af landamerkjabréfi Mælifells þar sem því er lýst að Svartá ráði vesturmerkjum. Eftir stendur landsvæði sem ekki er innan lýstra merkja samkvæmt landamerkjabréfum Mælifells og Stafns og íslenska ríkið hefur ekki gert þjóðlendukröfu til. Svæðið

¹⁰ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 5/2008, bls. 56.

afmarkast af Brunnabrekkulæk að norðaustan, Svartá að vestan og kröfulínu ríkisins að sunnan. Ekkert er heldur komið fram um að svæðið tilheyri, Gilhaga, Mælifelli eða öðrum jörðum annað en sú yfirlýsing gagnaðila íslenska ríkisins við aðalmeðferð máls þessa að land jarða á svæðinu nái allt suður að kröfulínu ríkisins að þessu leyti.

Þar sem áður nefnt svæði fellur ekki innan merkja jarða samkvæmt landamerkjabréfum eða öðrum heimildum sem liggja fyrir í málinu má ætla að svæðið ætti með réttu að teljast þjóðlenda þegar horft er til þess sönnunarmats sem óbyggðanefnd og dómstólar hafa byggt á. Íslenska ríkið hefur þó ekki gert þjóðlendukröfu til svæðisins. Telja verður þá tilhögun kröfugerðar ríkisins aðfinnsluverða. Af dómum Hæstaréttar 16. maí 2007 í máli nr. 571/2006 (Rangárvallafréttur) og 6. september 2005 í máli nr. 367/2005 (Skaftafell I og III) verður sú ályktun dregin að óbyggðanefnd sé bundin af kröfugerð aðila, hvort heldur er íslenska ríkisins eða annarra, og verði að leysa úr málum á þeim grundvelli. Eignarréttarleg staða umrædds landsvæðis kemur því ekki til frekari skoðunar fyrir nefndinni þó svo að heimildir bendi til þess að svæðið sé utan eignarlanda.

Af framangreindu verður ráðið að óbyggðanefnd taldi óljóst af fyrirleggjandi heimildum hvort svæði norðan Hraunanna, milli Mælifells og Stafns skv. landamerkjabréfum þeirra, væri eignarland eða þjóðlenda.

3.11. Svæði við vesturmörk þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar

Landsvæðið við vesturmörk þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar tilheyrir svæðinu Skaga, sem tekið var fyrir í máli nr. 1/2013, en aðalkröfur íslenska ríkisins um þjóðlendumörk í málinu voru eftirfarandi:

Upphafspunktur er Sjónarhóll í Ambáttardal (2). Þaðan er fylgt Ambáttaránni og þaðan er farin sjónhending í Laxá (4), og henni fylgt í suður (5) þar til hún verður Tröllá sem er áfram fylgt alveg að Tröllafossi (6). Þaðan er farin sjónhending suður í Þverárgil (7), og Þverá fylgt þar til hún fellur í Viðidalsá (8). Ræður svo Viðidalsá þar til hún rennur í Rangalaá (9), og Rangalaá í suður þar til Miðdalsá rennur í hana (10). Miðdalsá er svo fylgt til upptaka hennar (11). Þaðan er farin sjónhending suður yfir vatnsvikið í læk er rennur úr Vestari-Hólsvatni (12), og er honum fylgt suður í miðja Urriðatjörn (Aurriðatjörn) (13). Ræður svo Vatnadalsá úr tjörninni suður að svæðamörkum (nyrðri mörkum Bólstaðarhlíðarhrepps) (14), þar sem Vatnadalsá mætir læk öðrum er rennur í Þröngadal (15). Ræður nefndur lækur í norður þar til er farin sjónhending í norður yfir Viðidalsflóa í upptök Viðidalsár (16). Er Viðidalsá svo fylgt í norður þar til Grjótá fellur í hana (17), og er Grjótá fylgt í ytri Grjótárbotn (18). Þaðan er farin sjónhending upp á eggjar Laxárdalsfjalls (19), og er þeim fylgt í norðvestur að Digurbungu (20). Þaðan er farin sjónhending yfir Vesturárskarð í vörður á svokölluðum Kambi (21). Þaðan er farið áfram í norður í Stimpulækjardrög (22) og er þaðan farið vestur fjallið, þar til komið er í Kirkjuskarðsbotninn (23). Þaðan er farið beint norður í Mjódalsbotn (24). Mjódalsá er svo fylgt í norður þar til hún rennur í Bárðardalsá (Hvammshlíðardalsá) (25). Þaðan er svo farið austur í

Ambáttará í upphafspunktinn Sjónarhól í Ambáttardal (2). (áherslubr. íslenska ríkisins)

Niðurstaða óbyggðanefndar var sú að eftirfarandi landsvæði, þ.e. Skrapatunguafrétt, teljist til þjóðlendu í skilningi 1. gr., sbr. einnig a-lið 7. gr. laga nr. 58/1998 en í afréttareign Blönduósbæjar, sbr. 2. mgr. 5. gr. og c-lið 7. gr. sömu laga.¹¹

Upphafspunktur er í Fífugili og úr því er farið í Mjóadalsá við Gálgagil og upp eftir ánni í Mjóadalsbotn. Þaðan er dregin bein lína í Kirkjuskarðsbotn og úr honum austur í Strympulækjardrög. Úr Strympulækjardrögum er háfjallinu fylgt norður og í Miðaftansfjall. Úr Miðaftansfjalli er farið austur í Laxá þar til komið er út á móts við landamerkjagarð þann er liggur upp frá Tröllá að austan. Ræður Laxá til norðurs að Rauðagili. Farið er vestur eftir Rauðagili í Rauðagilsbotna og þaðan til norðurs í upphafspunkt í Fífugili um Fannstóð.

Í niðurstöðu óbyggðanefndar voru gerðar eftirfarandi athugasemdir, sem eru grundvöllur fyrir beitingu 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 fyrir svæðið:

Aðilar að máli þessu miða kröfugerðir sínar við vesturmörk afréttarinnar við Mjóadalsá, en kröfulínur eru dregnar frá ármótum Mjóadalsár og Hvammshlíðardalsár (Gálgagili) til suðurs eftir ánni í Mjóadalsbotn og þaðan í Kirkjuskarðsbotn. Svo sem hér að framan er rakið lýsa landamerkjabréf Mánaskálar og Núps merkjum gagnvart Skrapatunguafrétt þaðan sem lækur fellur í Mjóadalsá frá vörðu á miðjum Þröskuldi og suður eftir Mjóadalsá þar til kemur að hornpunkti við Kirkjuskarðsbotn. Hins vegar fellur landsvæði það sem liggur frá Gálgagili til suðurs að fyrrnefndum læk, ekki innan merkja jarða samkvæmt landamerkjabréfum og þrátt fyrir kerfisbundna leit óbyggðanefndar, auk sérstakrar leitar heima í héraði, hafa ekki fundist neinar eldri heimildir sem lýsa merkjum svæðisins. Hins vegar liggur fyrir að samkvæmt elstu heimildum um Skrapatunguafrétt mun þetta svæði ekki hafa tilheyrt henni. Að þessu virtu er það niðurstaða óbyggðanefndar að mörk Skrapatunguafréttar til vesturs hafi verið með þeim hætti sem lýst er í kröfugerð aðila.

Þar sem framangreint landsvæði, sem liggur frá Gálgagili til suðurs að fyrrnefndum læk, fellur ekki innan merkja jarða samkvæmt landamerkjabréfum má ætla að svæðið ætti með réttu að teljast þjóðlenda þegar horft er til þess sönnunarmats sem óbyggðanefnd og dómstólar hafa byggt á. Íslenska ríkið hefur þó ekki gert þjóðlendukröfu til svæðisins og sýnt er að kröfugerð þess um mörk Skrapatunguafréttar gagnvart þessu landsvæði tekur að þessu leyti eingöngu mið af heimildum sem lýsa afmörkun Skrapatunguafréttar. Verður að telja þetta verklag ríkisins við kröfugerðina aðfinnsluvert. Af dómum Hæstaréttar 16. maí 2007 í máli nr. 571/2006 (Rangárvallafréttur) og 6. september 2005 í máli nr. 367/2005 (Skaftafell I og III) verður sú ályktun dregin að óbyggðanefnd sé bundin kröfugerð aðila, hvort heldur er íslenska ríkisins eða annara, þó innan þeirra takmarka sem kröfugerð íslenska ríkisins setur hverju sinni, og verði að leysa úr málum á þeim grundvelli. Eignarréttarleg

¹¹ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 1/2013, bls. 168.

staða umrædds landsvæðis kemur því ekki til frekari skoðunar fyrir nefndinni þó svo að heimildir bendi ekki til annars en að þar sé um þjóðlendu að ræða.

Af framangreindu verður ráðið að óbyggðanefnd taldi óljóst af fyrirleggjandi heimildum hvort svæðið frá Gálgagili til suðurs að læk sem fellur í Mjóadalsá frá vörðu á miðjum Þröskuldi væri eignarland eða þjóðlenda.

3.12. Svæði við norðurmörk þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar

Landsvæðið við norðurmörk þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar tilheyrir svæðinu Skaga, sem tekið var fyrir í máli nr. 1/2013, en aðalkröfur íslenska ríkisins um þjóðlendumörk í málinu voru eftirfarandi:

Upphafspunktur er Sjónarhóll í Ambáttardal (2). Þaðan er fylgt Ambáttaránni og þaðan er farin sjónhending í Laxá (4), og henni fylgt í suður (5) þar til hún verður Tröllá sem er áfram fylgt alveg að Tröllafossi (6). Þaðan er farin sjónhending suður í Þverárgil (7), og Þverá fylgt þar til hún fellur í Víðidalsá (8). Ræður svo Víðidalsá þar til hún rennur í Rangalaá (9), og Rangalaá í suður þar til Miðdalsá rennur í hana (10). Miðdalsá er svo fylgt til upptaka hennar (11). Þaðan er farin sjónhending suður yfir vatnsvíkið í læk er rennur úr Vestari-Hólsvatni (12), og er honum fylgt suður í miðja Urriðatjörn (Aurriðatjörn) (13). Ræður svo Vatnadalsá úr tjörninni suður að svæðamörkum (nyrðri mörkum Bólstaðarhlíðarhrepps) (14), þar sem Vatnadalsá mætir læk öðrum er rennur í Þröngadal (15). Ræður nefndur lækur í norður þar til er farin sjónhending í norður yfir Víðidalsflóa í upptök Víðidalsár (16). Er Víðidalsá svo fylgt í norður þar til Grjótá fellur í hana (17), og er Grjótá fylgt í ytri Grjótárbotn (18). Þaðan er farin sjónhending upp á eggjar Laxárdalsfjalls (19), og er þeim fylgt í norðvestur að Digurbungu (20). Þaðan er farin sjónhending yfir Vesturárskarð í vörðu á svokölluðum Kambi (21). Þaðan er farið áfram í norður í Stimpulækjardrög (22) og er þaðan farið vestur fjallið, þar til komið er í Kirkjuskarðsbotninn (23). Þaðan er farið beint norður í Mjóadalsbotn (24). Mjóadalsá er svo fylgt í norður þar til hún rennur í Bárðardalsá (Hvammshlíðardalsá) (25). Þaðan er svo farið austur í Ambáttará í upphafspunktinn Sjónarhól í Ambáttardal (2). (áherslubr. íslenska ríkisins)

Niðurstaða óbyggðanefndar var sú að eftirfarandi landsvæði, þ.e. Skrapatunguafrétt, teljist til þjóðlendu í skilningi 1. gr., sbr. einnig a-lið 7. gr. laga nr. 58/1998 en í afréttareign Blönduósbæjar, sbr. 2. mgr. 5. gr. og c-lið 7. gr. sömu laga.¹²

Upphafspunktur er í Fífugili og úr því er farið í Mjóadalsá við Gálgagil og upp eftir ánni í Mjóadalsbotn. Þaðan er dregin bein lína í Kirkjuskarðsbotn og úr honum austur í Strympulækjardrög. Úr Strympulækjardrögum er háfjallinu fylgt norður og í Miðaftansfjall. Úr Miðaftansfjalli er farið austur í Laxá þar til komið er út á mótis við landamerkjagarð þann er liggur upp frá Tröllá að austan. Ræður Laxá til norðurs

¹² Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 1/2013, bls. 168.

að Rauðagili. Farið er vestur eftir Rauðagili í Rauðagilsbotna og þaðan til norðurs í upphafspunkt í Fífugili um Fannstöð.

Í niðurstöðu óbyggðanefndar voru gerðar eftirfarandi athugasemdir, sem eru grundvöllur fyrir beitingu 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 fyrir svæðið:

Við mat á kröfugerð íslenska ríkisins verður ekki litið framhjá því að ekki voru gerðar þjóðlendukröfur til landsvæðis Hvammshlíðar sem liggur eins og fyrr greinir norðan við Skrapatunguafrétt. Sérstakt landamerkjabréf hefur ekki fundist fyrir Hvammshlíð og elsta heimild sem fundist hefur, sem lýsir merkjum hennar með sjálfstæðum hætti, er kaupsamningur og afsal dags. 15. júní 1897, þegar landsvæðið var selt hreppsnefnd Vindhælishrepps. Er sú lýsing hvorki í samræmi við eldri heimildir um afmörkun Skrapatunguafréttar né þá afmörkun landsvæðisins sem miðað var við í síðari tíma sátt Vindhælis- og Engihlíðarhreppa þegar þeir ákvörðuðu skiptingu á „afréttarlandinu Laxárdal“ sín á milli árið 1923. Þá fjalla flestar eldri heimildir um landsvæði Hvammshlíðar sem selland eða afréttarsvæði í eigu Höskuldsstaða.

Þar sem landsvæði Hvammshlíðar, norðan við línu sem dregin er frá ármótum Mjóadalsár og Hvammshlíðardalsár (Gálgagili) um línu austur Ambáttará eftir Ambáttardal í Sjónarhól, fellur ekki innan merkja jarða samkvæmt landamerkjabréfum má ætla að svæðið ætti með réttu að teljast þjóðlenda þegar horft er til þess sönnunarmats sem óbyggðanefnd og dómstólar hafa byggt á. Íslenska ríkið hefur þó ekki gert þjóðlendukröfu til svæðisins og sýnt er að kröfugerð þess um norðurmörk Skrapatunguafréttar gagnvart Hvammshlíð tekur að þessu leyti mið af samkomulagi því sem gert var milli hreppanna fyrst árið 1923 og staðfest með hnitsetningu árið 2012.

Verður að telja þetta verklag ríkisins við kröfugerðina aðfinnsluvert. Af dómum Hæstaréttar 16. maí 2007 í máli nr. 571/2006 (Rangárvallaafréttur) og 6. september 2005 í máli nr. 367/2005 (Skaftafell I og III) verður sú ályktun dregin að óbyggðanefnd sé bundin kröfugerð aðila, hvort heldur er íslenska ríkisins eða annara, þó innan þeirra takmarka sem kröfugerð íslenska ríkisins setur hverju sinni, og verði að leysa úr málum á þeim grundvelli. Eignarréttarleg staða umrædds landsvæðis kemur því ekki til frekari skoðunar fyrir nefndinni þó svo að heimildir bendi ekki til annars en að þar sé um þjóðlendu að ræða.

Af framangreindu verður ráðið að óbyggðanefnd taldi óljóst af fyrirbyggjandi heimildum hvort landsvæði Hvammshlíðar væri eignarland eða þjóðlenda.

3.13. Svæði við norðurmörk þjóðlendunnar Auðkúluheiðar

Landsvæðið við norðurmörk þjóðlendunnar Auðkúluheiðar tilheyrir svæðinu Húnavatnshreppi, sem tekið var fyrir í máli nr. 2/2013, en aðalkröfur íslenska ríkisins um þjóðlendumörk í málinu voru eftirfarandi:

Byrjað er á punkti í Blöndu við Vallgil (1), þaðan er haldið beint vestur í Fiskilæk (2), og þaðan áfram vestur að Karyðlingatjörn (3). Úr þeim punkti er haldið suður um

Skammbeinstjörn (4), og áfram eftir þeirri línu suður í Friðmundarhöfða (5). Þaðan er haldið í suður að norðanverðu Eyjavatni (6), en þaðan beygt í vestur að vörðu sem er á há Bótarfjalli (Bótarfelli) (7) og svo áfram vestur að Vatnsdalsá móti Svínalækjarás (8). Úr ásnunum er Vatnsdalsá fylgt norður þar til Sjónarhólslækur fellur í hana (9), og er Sjónarhólslæk fylgt að upptökum (10) en þaðan er bein lína norður að Sýrsvatni (Sílvatni) (11). Sýrsvatnslæk (Sílvatnslæk) er svo fylgt að Selkvísl (12) og þaðan áfram til Álku (Álkugils) (13). Úr Álkugili er Álftaskálará fylgt um Fremstasel (14) að Ytri-Skútalæk sem svo er fylgt meðan hann fellur beint úr vestri (15), þaðan frá vestur í Kleppukvísl (16). Kvíslinni er fylgt þar sem hún rennur úr Kleppavatni (17), úr vatninu er svo dregin lína norðvestur um Heiðamótaás að Kornsarvatni (18). Frá vatninu er farið í vestur að Bergarvatni (19) og þaðan í suður að sýslumörkum Austurog Vestur-Húnavatnssýslu. (áherslubr. íslenska ríkisins)

Niðurstaða óbyggðanefndar var sú að eftirfarandi landsvæði, þ.e. Auðkúluheiði, teljist til þjóðlendu í skilningi 1. gr., sbr. einnig a-lið 7. gr. laga nr. 58/1998 en í afréttareign sjálfseignarstofnunarinnar Auðkúluheiðar, sbr. 2. mgr. 5. gr. og c-lið 7. gr. sömu laga.¹³

Upphafspunktur er í Blöndu við Vallgil. Er Blöndu fylgt til upptaka í Hofsjökli. Er jaðri jökulsins fylgt til suðurs þar til komið er að skurðpunkti við afréttarmörk á Kili milli Biskupstungnaafréttar og Auðkúluheiðar. Ráða afréttarmörkin að sunnan á eftirfarandi hátt: Frá Strýtum (hæð 834 m.) eru merkin bein lína til austurs að Grettishelli (hæð 670 m). Þaðan bein lína að Hringsjá á Fjórðungsöldu (hæð 681 m). Frá hringsjá eru merkin bein lína til austurs í Hofsjökul, sem er framhald hugsaðrar línu frá Strýtum um hringsjána. Til vesturs frá Strýtum eru merkin bein lína í grjóthól á fjallseggjum, ofan við vatnaskil í Sóleyjardal (hæð 946 m). Þaðan eru merkin bein lína í Oddnýjarhnjúk (hæð 1.057 m), og áfram í sömu stefnu í jökulruðning (mórena) og síðan eftir jökulruðningnum í Langjökul. Þá er farið norður með jaðri Langjökuls. Úr norðurenda Langjökuls er dregin bein lína norður í Lyklafell. Úr Lyklafelli er farið í norðurenda Búrfjallahala. Þaðan er farið norðaustur í upptök Fellakvíslar og henni fylgt þar til Kolkukvísl fellur í hana. Þaðan er farið í norður í Skammbeinstjörn og áfram í Karyrðlingatjörn. Úr Karyrðlingatjörn er farið austur í Fiskilæk um Helluvörðuás. Úr Fiskilæk er farið í upphafspunkt í Blöndu við Vallgil. Að því leyti sem fylgt er jökuljaðri er miðað við stöðu jökuls eins og hann var við gildistöku þjóðlendlaga 1. júlí 1998, sbr. 22. gr. þjóðll.

Í niðurstöðu óbyggðanefndar voru gerðar eftirfarandi athugasemdir, sem eru grundvöllur fyrir beitingu 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 fyrir svæðið:

Heimildum ber saman um að norðurmörk Auðkúluheiðar að austan fari um línu frá Blöndu um Vallgil í Fiskilæk og að vestan fari þau úr Karyrðlingatjörn í Helluvörðuás. Kröfum aðila máls þessa ber saman við þessar lýsingar. Hvað varðar hins vegar norðurmerki heiðarinnar að því leyti sem þau liggja að Auðkúlu þá er suðurmerkjum Auðkúlu lýst í landamerkjabréfi Auðkúlu þar sem segir annars vegar

¹³ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 2/2013, bls. 446.

að framan við Hvannalækjarbungu taki við Auðkúluheiði og hins vegar segir að merki Auðkúlu að austan liggi suður í Áshildartjörn og Áshildarlæk, austur í Fiskilæk, þaðan í Vallgil og í Blöndu. Kröfur aðila miða hins vegar við beina línu úr Fiskilæk í Helluvörðuás en sú lína liggur sunnar en Hvannalækjarbunga. Ber því kröfum aðila og lýsingu landamerkjabréfs Auðkúlu ekki saman, nánar tiltekið þannig að um er að ræða svæði milli lýstra merkja Auðkúlu samkvæmt landamerkjabréfinu og Auðkúluheiðar eins og hún er afmörkuð í kröfugerð íslenska ríkisins. Nánar tiltekið er um að ræða svæði sem afmarkast af línu sem dregin er frá Helluvörðuás í Hvannalækjarbungu, þaðan í Ásendatjörn og þaðan með Ásendalæk í Fiskilæk og svo upp með Fiskilæk þar til komið er að punkti 2 á kröfulínu íslenska ríkisins. Kröfulínunni er svo fylgt í upphafspunkti á Helluvörðuási. Af dómum Hæstaréttar 16. maí 2007 í máli nr. 571/2006 (Rangárvallaafréttur) og 6. september 2005 í máli nr. 367/2005 (Skaftafell I og III) verður sú ályktun dregin að óbyggðanefnd sé bundin af kröfugerðum aðila, hvort heldur er íslenska ríkisins eða annarra, þó innan þeirra takmarka sem kröfugerð íslenska ríkisins setur hverju sinni, og verði að leysa úr málum á þeim grundvelli. Mun óbyggðanefnd því ekki taka afstöðu til umrædds svæðis sem liggur sunnan marka jarðarinnar Auðkúlu, eins og hún er afmörkuð í landamerkjabréfinu, en fellur utan kröfugerðar íslenska ríkisins í málinu.

Af framangreindu verður ráðið að óbyggðanefnd taldi ljóst að tiltekið landsvæði sunnan merkja Auðkúlu skv. landamerkjabréfi lægi milli lýsta merkja Auðkúlu og Auðkúluheiðar eins og hún var afmörkuð í kröfugerð íslenska ríkisins. Var þannig misræmi milli krafna aðila og lýsingar landamerkjabréfs Auðkúlu.

3.14. Svæði milli Kornsár og Kleppukvíslar

Landsvæðið milli Kornsár og Kleppukvíslar tilheyrir svæðinu Húnavatnshreppi, sem tekið var fyrir í máli nr. 2/2013, en aðalkröfur íslenska ríkisins um þjóðlendumörk í málinu voru eftirfarandi:

Byrjað er á punkti í Blöndu við Vallgil (1), þaðan er haldið beint vestur í Fiskilæk (2), og þaðan áfram vestur að Karyðlingatjörn (3). Úr þeim punkti er haldið suður um Skammbeinstjörn (4), og áfram eftir þeirri línu suður í Friðmundarhöfða (5). Þaðan er haldið í suður að norðanverðu Eyjavatni (6), en þaðan beygt í vestur að vörðu sem er á há Bótarfjalli (Bótarfelli) (7) og svo áfram vestur að Vatnsdalsá móti Svínalækjarás (8). Úr ásnum er Vatnsdalsá fylgt norður þar til Sjónarhólslækur fellur í hana (9), og er Sjónarhólslæk fylgt að upptökum (10) en þaðan er bein lína norður að Sýrsvatni (Sílvatni) (11). Sýrsvatnslæk (Sílvatnslæk) er svo fylgt að Selkvísl (12) og þaðan áfram til Álku (Álkugils) (13). Úr Álkugili er Álftaskálará fylgt um Fremstasel (14) að Ytri-Skútalæk sem svo er fylgt meðan hann fellur beint úr vestri (15), þaðan frá vestur í Kleppukvísl (16). Kvíslinni er fylgt þar sem hún rennur úr Kleppavatni (17), úr vatninu er svo dregin lína norðvestur um Heiðamótaás að Kornsárvatni (18). Frá vatninu er farið í vestur að Bergárvatni (19) og þaðan í suður að sýslumörkum Austurog Vestur-Húnavatnssýslu. (áherslubr. íslenska ríkisins)

Niðurstaða óbyggðanefndar var sú að eftirfarandi landsvæði, þ.e. hluti Kornsártungna, teljist þjóðlenda í skilningi 1. gr., sbr. einnig a-lið 7. gr. laga nr. 58/1998 en í afréttareign Sjálfseignarstofnunarinnar Grímstungu- og Haukagilsheiði, sbr. 2. mgr. 5. gr. og c-lið 7. gr. sömu laga.¹⁴

Upphafspunktur er þar sem Kleppukvísl rennur úr Kleppuvatni. Þaðan er línan dregin til norðvesturs að Kornsárvatni og frá Kornsárvatni til vesturs að Bergárvatni. Frá Bergárvatni er línan dregin um Hólmaavatn í Hraungarða og frá Hraungörðum um upptök Kleppukvíslar í upphafspunkt þar sem Kleppukvísl rennur úr Kleppuvatni.

Í niðurstöðu óbyggðanefndar voru gerðar eftirfarandi athugasemdir, sem eru grundvöllur fyrir beitingu 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 fyrir svæðið:

Við mat á kröfugerð íslenska ríkisins verður ekki litið framhjá því að ekki voru gerðar þjóðlendukröfur til annars lands Kornsártungna en þess sem hér hefur verið úrskurðað um, þ.e. svæðisins milli Kornsár og Kleppukvíslar en austan línunnar sem dregin er milli Kleppuvatns og Kornsárvatns. Verður þó ekki annað séð en að nákvæmlega sömu sjónarmið eigi við um það svæði eins og þann hluta Kornsártungna sem hér hefur verið úrskurðaður þjóðlenda, enda liggja ekki fyrir í málinu aðrar heimildir um þann hluta Kornsártungna heldur en þær heimildir sem raktar hafa verið hér að framan. Verður að telja þetta verklag ríkisins við kröfugerðina aðfinnsluvert. Af dómum Hæstaréttar 16. maí 2007 í máli nr. 571/2006 (Rangárvallaafréttur) og 6. september 2005 í máli nr. 367/2005 (Skaftafell I og III) verður sú ályktun dregin að óbyggðanefnd sé bundin kröfugerð aðila, hvort heldur er íslenska ríkisins eða annara, þó innan þeirra takmarka sem kröfugerð íslenska ríkisins setur hverju sinni, og verði að leysa úr málum á þeim grundvelli. Eignarréttarleg staða umrædds landsvæðis kemur því ekki til frekari skoðunar fyrir nefndinni þó svo að heimildir bendi ekki til annars en að þar sé um þjóðlendu að ræða.

Af framangreindu verður ráðið að óbyggðanefnd taldi að sömu sjónarmið ættu við um landsvæðið milli Kornsár og Kleppukvíslar og þann hluta Kornsártungna sem kröfur íslenska ríkisins tóku til og var úrskurðaður þjóðlenda.

3.15. Svæði við austurmörk Hítardals

Landsvæðið við austurmörk Hítardals tilheyrir svæðinu milli Hítarvatns og Fossdalsár, sem tekið var fyrir í máli nr. 1/2014, en aðalkröfur íslenska ríkisins um þjóðlendumörk í málinu voru eftirfarandi:

Upphafspunktur er við sýslumörk Hnappadalssýslu og Mýrasýslu, frá Hítará undan miðju Valfelli (1) bein lína austur yfir dalinn og eftir gjánni sem er neðan Svörtutinda suðvestan Þorsteinstungudals (733m) (2); þaðan ráða hæstu brúnir

¹⁴ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 2/2013, bls. 542.

Þorsteinstungudals að sunnan og í hæsta hnúkinn norðvestur af Háleiksvatni (3); þaðan ráða hæstu eggjar suðvestur í Dagmálafjallshyrnu (4). Úr Dagmálafjallshyrnu bein lína í Háheiðarkoll (5), úr Háheiðarkolli beina línu í Grjótárós (6). Þaðan bein lína yfir Grjótárdal fast við Grjótárvatn neðanvert (7), um Rauðhálsa og yfir í múlabrún hinumegin (8), þaðan ráða hæstu brúnir inni Álftaskörð (9). Úr Álftaskörðum um norðurbrún Jafnadals og í Hrafnagil (10), það ræður svo í Sandvatn (11), en úr gilinu þar sem það kemur í vatnið bein lína í suðurhorn Lambafells (12). Úr suðurhorni Lambafells bein lína í Skarðsheiðarvað á Langá (13). Þá er Langá fylgt þar til Gljúfurá rennur í hana (14). Gljúfurá er fylgt í svonefndan Nautakrök (15), þá er Kliflæk fylgt í Seltjörn (16), þá ræður lækur eða lækjarfarvegur frá Seltjörn norður í Langavatn (17). Þá ræður Langavatn í hól einstakan sem er vestanvert við vaðið á Beilá (18), því næst sjónhending úr hólnum í klif eitt auðkennilegt sem vegur liggur eftir fyrir norðan Brúnavatn (19), því næst Staðarhnúksbringu og Bárðarfjallsbrúnnin suður að Litluá (20), Litluá er svo fylgt í Vikravatn (21), úr Vikravatni er Skammá fylgt þar til hún rennur í Fossdalsá/Fossá (22). Fossdalsá/Fossá er fylgt í Sátugil (23), úr Sátugili í hæstu drög á Sátudal (24) að sýslumörkum við Dalasýslu (að afmörkun kröfusvæðis í norðri) (25). Að norðan er miðað við afmörkun kröfusvæðis frá síðastnefndum punkti að upphafspunkti í miðju Valfelli (1). (áherslubl. íslenska ríkisins)

Niðurstaða óbyggðanefndar var sú að eftirfarandi landsvæði, þ.e. suðuasturhluti Fjallendis Hraunhrepps, teljist þjóðlenda í skilningi 1. gr., sbr. einnig a-lið 7. gr. laga nr. 58/1998.¹⁵

Upphafspunktur er á vatnaskilum ofan við Tröllkonugil. Þaðan fylgir línan gildrögum vestan við sandhæðina norðaustur af Háleiksvatni í norðanvert vatnið. Þaðan er Háleiksvatni fylgt að þeim stað þar sem Grjótá rennur úr því. Þaðan er ánni fylgt þar til hún rennur í Grjótárvatn. Þaðan er Grjótárvatni fylgt til suðvesturs og síðan dregin bein lína frá Grjótárvatni í vatnaskil í Álftaskörðum. Frá Álftaskörðum er línan dregin um vatnaskil norðaustan Tindaborgar, þaðan um Rauðhálsa í Grjótárós og þaðan í Háheiðarkoll. Frá Háheiðarkolli er vatnaskilum fylgt í Dagmálafjallshyrnu. Þaðan er línan dregin um hæstu fjallseggjar í hæsta hnúkinn norðvestur af Háleiksvatni. Þaðan er vatnaskilum fylgt að upphafspunkti ofan við Tröllkonugil.

Í niðurstöðu óbyggðanefndar voru gerðar eftirfarandi athugasemdir, sem eru grundvöllur fyrir beitingu 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 fyrir svæðið:

Eins og áður segir miðast mörk Hítardals að austanverðu við vatnaskil samkvæmt þeim eldri heimildum sem gerð hefur verið grein fyrir hér að framan. Að fengnum þeim gögnum sem hér var lýst um legu vatnaskilanna er ljóst að eldri heimildir mæla því í mót að suðaustasti hluti ágreiningssvæðisins hafi verið innan merkja Hítardals, nánar tiltekið sá hluti þess sem er suðaustan við vatnaskilin en þó norðvestan við

¹⁵ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 1/2014, bls. 339-340.

kröfulínu gagnaðila íslenska ríkisins, eins og henni er lýst hér að framan. Samanburður á umræddum gögnum um legu vatnaskilanna og hinum eldri heimildum bendir jafnframt til þess að austasti hluti hins óumdeilda eignarlands Hítardals, þ.e. sá hluti þess sem liggur næst punkti 3 á kröfulínu íslenska ríkisins, hafi verið utan merkja Hítardals og kunni þar með að hafa verið utan merkja jarða. Ekki verður þó fjallað um eignarréttarlega stöðu umrædds hluta hins óumdeilda eignarlands Hítardals í málinu, enda verður sú ályktun dregin af dómum Hæstaréttar 16. maí 2007 í máli nr. 571/2006 (Rangárvallaafréttur) og 6. september 2005 í máli nr. 367/2005 (Skaftafell I og III) að óbyggðanefnd sé bundin af kröfugerðum aðila, hvort heldur er íslenska ríkisins eða annarra, þó innan þeirra takmarka sem kröfugerð íslenska ríkisins setur hverju sinni, og verði að leysa úr málum á þeim grundvelli.

Af framangreindu verður ráðið að óbyggðanefnd taldi fyrirbyggjandi heimildir benda til þess að hluti „óumdeilda eignarlands“ Hítardals hafi verið utan merkja Hítardals og kunni þar með að vera utan merkja jarða.

3.16. Svæði við norðausturmörk Svarfhóls

Landsvæðið við norðausturmörk Svarfhóls tilheyrir svæðinu milli Hítarvatns og Fossdalsár, sem tekið var fyrir í máli nr. 1/2014, en aðalkröfur íslenska ríkisins um þjóðlendumörk í málinu voru eftirfarandi:

Upphafspunktur er við sýslumörk Hnappadalssýslu og Mýrasýslu, frá Hítará undan miðju Valfelli (1) bein lína austur yfir dalinn og eftir gjánni sem er neðan Svörtutinda suðvestan Þorsteinstungudals (733m) (2); þaðan ráða hæstu brúnir Þorsteinstungudals að sunnan og í hæsta hnúkinn norðvestur af Háleiksvatni (3); þaðan ráða hæstu eggjar suðvestur í Dagmálafjallshyrnu (4). Úr Dagmálafjallshyrnu bein lína í Háheiðarkoll (5), úr Háheiðarkolli beina línu í Grjótárós (6). Þaðan bein lína yfir Grjótárdal fast við Grjótárvatn neðanvert (7), um Rauðhálsa og yfir í múlabrún hinumegin (8), þaðan ráða hæstu brúnir inni Álftaskörð (9). Úr Álftaskörðum um norðurbrún Jafnadals og í Hrafnagil (10), það ræður svo í Sandvatn (11), en úr gilinu þar sem það kemur í vatnið bein lína í suðurhorn Lambafells (12). Úr suðurhorni Lambafells bein lína í Skarðsheiðarvað á Langá (13). Þá er Langá fylgt þar til Gljúfurá rennur í hana (14). Gljúfurá er fylgt í svonefndan Nautakrök (15), þá er Kliflæk fylgt í Seltjörn (16), þá ræður lækur eða lækjarfarvegur frá Seltjörn norður í Langavatn (17). Þá ræður Langavatn í hól einstakan sem er vestanvert við vaðið á Beilá (18), því næst sjónhending úr hólum í klif eitt auðkennilegt sem vegur liggur eftir fyrir norðan Brúnavatn (19), því næst Staðarhnúksbringu og Bárðarfjallsbrúnin suður að Litluá (20), Litluá er svo fylgt í Vikravatn (21), úr Vikravatni er Skammá fylgt þar til hún rennur í Fossdalsá/Fossá (22). Fossdalsá/Fossá er fylgt í Sátugil (23), úr Sátugili í hæstu drög á Sátudal (24) að sýslumörkum við Dalasýslu (að afmörkun kröfusvæðis í norðri) (25). Að norðan er miðað við afmörkun kröfusvæðis frá síðastnefndum punkti að upphafspunkti í miðju Valfelli (1). (áherslubr. íslenska ríkisins)

Niðurstaða óbyggðanefndar var sú að eftirfarandi landsvæði, þ.e. suðuasturhluti Fjallendis Hraunhrepps, teljist þjóðlenda í skilningi 1. gr., sbr. einnig a-lið 7. gr. laga nr. 58/1998.¹⁶

Upphafspunktur er á vatnaskilum ofan við Tröllkonugil. Þaðan fylgir línan gildrögum vestan við sandhæðina norðaustur af Háleiksvatni í norðanvert vatnið. Þaðan er Háleiksvatni fylgt að þeim stað þar sem Grjótá rennur úr því. Þaðan er ánni fylgt þar til hún rennur í Grjótárvatn. Þaðan er Grjótárvatni fylgt til suðvesturs og síðan dregin bein lína frá Grjótárvatni í vatnaskil í Álftaskörðum. Frá Álftaskörðum er línun dregin um vatnaskil norðaustan Tindaborgar, þaðan um Rauðhálsa í Grjótárós og þaðan í Háheiðarkoll. Frá Háheiðarkoll er vatnaskilum fylgt í Dagmafjallshyrnu. Þaðan er línun dregin um hæstu fjallseggjar í hæsta hnjúkinn norðvestur af Háleiksvatni. Þaðan er vatnaskilum fylgt að upphafspunkti ofan við Tröllkonugil.

Í niðurstöðu óbyggðanefndar voru gerðar eftirfarandi athugasemdir, sem eru grundvöllur fyrir beitingu 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 fyrir svæðið:

Aftur á móti virðist vera gert ráð fyrir því í landamerkjabréfinu [fyrir Ytri-Hraundal] að norðan við umræddan hluta merkjanna sé land Svafhóls en ekki Hítardals, eða eftir atvikum afréttar Hraunhrepps, samanber orðalagið „Millum Hraundals og Svafhóls ...“. Í því sambandi er þó til þess að líta að framangreint landamerkjabréf Svafhóls, frá árinu 1883, bendir ekki til að land þeirrar jarðar hafi náð svona langt til norðausturs, heldur þvert á móti skemur til norðurs heldur en að mörkum ágreiningssvæðisins, samanber umfjöllun um umrætt landamerkjabréf Svafhóls hér að framan. Þá er til þess að líta í þessu sambandi að landamerkjabréfið fyrir afréttarland Hraunhrepps, frá árinu 1923, er áritað um samþykki vegna Svafhóls en merkjalýsing þess er að þessu leyti í samræmi við kröfulýsingar málsaðila. Ennfremur skal áréttað í þessu sambandi að ekki hafa komið fram í málinu kröfur til ágreiningssvæðisins af hálfu eigenda Svafhóls. Að öllu því virtu sem hér hefur verið rakið er niðurstaða óbyggðanefndar sú að afmörkun málsaðila á suðaustanverðu ágreiningssvæðinu gagnvart Svafhól og Fjallendi Ytri-Hraundals sé í samræmi við landamerkjabréfið fyrir afréttarland Hraunhrepps, frá árinu 1923. Þá fá landamerkjabréf Svafhóls, frá árinu 1883, og Ytri-Hraundals, einnig frá árinu 1883, ekki breytt þeirri niðurstöðu að afréttarland Hraunhrepps hafi náð a.m.k. svo langt til suðurs. Það hvort land Svafhóls nái eftir atvikum skemur til norðausturs en að mörkum ágreiningssvæðisins kemur aftur á móti ekki til frekari skoðunar í málinu, enda verður sú úlyktun dregin af dómum Hæstaréttar 16. maí 2007 í máli nr. 571/2006 (Rangárvallafréttur) og 6. september 2005 í máli nr. 367/2005 (Skaftafell I og III) að óbyggðanefnd sé bundin af kröfugerðum aðila, hvort heldur er íslenska ríkisins eða annarra, þó innan þeirra takmarka sem kröfugerð íslenska ríkisins setur hverju sinni, og verði að leysa úr málum á þeim grundvelli.

¹⁶ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 1/2014, bls. 339-340.

Af framangreindu verður ráðið að óbyggðanefnd taldi óljóst af fyrirbyggjandi heimildum hvort merki Svarfhóls hafi náð eins langt til norðausturs og gert var ráð fyrir við kröfugerð.

3.17. Svæði austan og sunnan Drangajökuls

Landsvæðið austan og sunnan Drangajökuls tilheyrir svæðinu suðausturluta Drangajökuls, sem tekið var fyrir í máli nr. 1/2019, en aðalkröfur íslenska ríkisins um þjóðlendumörk í málinu voru eftirfarandi:

Upphafspunktur er við Hrolleifsborg (1), og er miðað við að hann sé við jökuljaðar og á sýslumörkum, sveitarfélagamörkum og merkjum jarðanna Skjaldabjarnarvíkur í Arneshreppi og Sæbóls í Reykjarfirði, fyrrum Grunnavíkursveit, nú Ísafjarðarbæ. Þaðan er jökuljaðri Drangajökuls fylgt suður uns komið er að þeim stað, punktur (2), sem er á sýslumörkum Strandasýslu og Norður-Ísafjarðarsýslu. Þaðan er farið norður eftir sýslumörkum og sveitafélagamörkum sem jafnframt eru mörk kröfulýsingarsvæðis og svo til norðausturs, eftir sömu mörkum að Holleifsborg sem er upphafspunktur.

Niðurstaða óbyggðanefndar var að eftirfarandi landsvæði á Drangajökli teljist þjóðlenda í skilningi 1. gr. laga nr. 58/1998, sbr. einnig a-lið 7. gr. laganna.¹⁷

Upphafspunktur er við Hrolleifsborg. Þaðan er jökuljaðri Drangajökuls fylgt suður uns komið er að þeim stað sem er á sýslumörkum Strandasýslu og Norður-Ísafjarðarsýslu. Þaðan er farið norður eftir sýslumörkum og sveitarfélagamörkum og svo til norðausturs, eftir sömu mörkum, að upphafspunktinum Hrolleifsborg. Miðað er við stöðu jökulsins eins og hann var við gildistöku þjóðlendulaga, nr. 58/1998, 1. júlí 1998, sbr. 22. gr. laganna.

Í niðurstöðu óbyggðanefndar voru gerðar eftirfarandi athugasemdir, sem eru grundvöllur fyrir beitingu 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 fyrir svæðið:

Samkvæmt því sem hér hefur verið rakið er niðurstaða óbyggðanefndar sú að sá hluti Drangajökuls sem deilt er um í málinu sé utan landamerkja þeirra jarða sem kröfum hefur verið lýst vegna og að hann sé ekki heldur innan merkja annarra jarða. Raunar eru landamerkjabréf jarðanna að nokkru leyti óljós hvað varðar landamerki gagnvart jöklinum og heiðinni austan og sunnan hans. Á það sérstaklega við um merki Drangavíkur, Engjaness og Ófeigsfjarðar. Landamerkjabréf Drangavíkur hefur einungis að geyma lýsingar á merkjum næst sjónum og þótt merkjum sé lýst lengra inn til landsins í landamerkjabréfum Engjaness og Ófeigsfjarðar eru merkjalýsingar þeirra óglöggar hvað það varðar. Landamerkjabréf Skjaldabjarnarvíkur og Dranga veita því nokkru styrkari stoð að merki þeirra náí að jöklinum, með því að merkjunum er lýst um Bjarnarfjarðará sem rennur um nokkuð greinilegan farveg allt frá jökuljaðri. Þó er ekki sérstaklega tekið fram í umræddum landamerkjabréfum að áin

¹⁷ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 1/2019, bls. 115.

ráði allt til upptaka. Þá er í engu af landamerkjabréfum umræddra fimm jarða getið um að merkin liggi að jöklinum, ólíkt því sem þó er gert í tilvikum áður nefndra þriggja jarða vestan jökulsins.

Þær heimildir sem liggja fyrir um umræddar jarðir í Strandasýslu og réttindi innan þeirra og raktar eru í köflum 5.3.1–5.3.6 hér að framan benda til þess að landsnytjar þeirra og hlunnindi hafi í gegnum tíðina að langmestu leyti verið bundin við svæðið næst sjónum, t.d. í tengslum við reka, hvalreka, eggjatekju, selveiði og fiskveiði, auk nytja á landi til hefðbundins búskapar nærri bæjarstæðunum við sjóinn. Ætla má að verðmæti jarðanna, sem víða er tilgreint í heimildum, hafi einkum ráðist af þessum nytjum næst ströndinni fremur en landstærð. Samkvæmt Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns frá 1706 var verðmæti Skjaldabjarnarvíkur þá 6 hundruð, Dranga 12 hundruð, Drangavíkur 6 hundruð, Engjaness 4 hundruð og Ófeigsfjarðar 24 hundruð. Verðmæti Ófeigsfjarðar var þannig mun meira en hinna jarðanna en um Ófeigsfjörð segir í Jarðabókinni að reki hafi þar „áður verið óþverrandi, en nú í mörg ár hefur þar ekki rekið nema lítilsháttar“. Fram kemur að nokkrum kirkjum og einu klaustri séu þar eignuð ítök sem fólust í hlutdeild í hvalreka og öðrum reka, sem kann að vera til marks um verðmæti þessara réttinda. Heimildir greina aftur á móti ekki frá nytjum uppi á heiðinni nærri Drangajökli. Þá er land þar mjög lítið gróið eins og glöggst mátti sjá í vettvangsferð óbyggðanefndar vegna málsins og ítarlega er gerð grein fyrir því í greinargerð Náttúrufræðistofnunar Íslands um gróðurfar á svæðinu sem aflað var vegna meðferðar málsins. Af greinargerðinni verður ráðið að líklega hafi ekki orðið verulegar breytingar á gróðurfari á umræddum hluta heiðarinnar frá landnámi. Atriði sem þessi geta ásamt fleiru skipt máli við mat á óljósum landamerkjalyásingum og eftir atvikum þarf að gera rikari kröfur til skýrleika landamerkjalyásinga í tilvikum þar sem staðhættir og gróðurfar mæla gegn því að svæði hafi orðið hluti af jörð eða jörðum.

Af dómum Hæstaréttar 16. maí 2007 í máli nr. 571/2006 (Rangárvalla-afreitur) og 6. september 2005 í máli nr. 367/2005 (Skaftafell I og III) verður dregin sú ályktun að óbyggðanefnd sé bundin af kröfugerð aðila, hvort heldur er íslenska ríkisins eða annarra, þó innan þeirra takmarka sem kröfugerð íslenska ríkisins setur hverju sinni, og verði að leysa úr málum á þeim grundvelli. Þrátt fyrir óljósar merkjalyásingar í fyrrnefndum landamerkjabréfum tekur krafa íslenska ríkisins um þjóðlendu einungis til jökulsins og er miðuð við ætlaða legu jökuljaðarsins við gildistöku þjóðlendulaga, nr. 58/1998, 1. júlí 1998. Samkvæmt framansögðu kemur því ekki til frekari skoðunar við úrlausn málsins eignarréttarleg staða lands á heiðinni austan og sunnan jökulsins, sem ekki var hulið jökli á því tímamarki.

Af framangreindu verður ráðið að óbyggðanefnd taldi óljóst af fyrirbyggjandi heimildum hversu landamerki þeirra jarða þar sem kröfum var lýst hafi náð til jökuls, en landamerkjalyásingar upp til fjalla voru afar takmarkaðar. Auk þess benti gróðurfar á svæðinu til þess að stærri hluti kröfusvæðisins væri utan eignarlanda.

4. NÁNARI AFMÖRKUN KRÖFUSVÆÐA, KRÖFUGERÐ OG RÖKSEMDIR FYRIR KRÖFULÍNUM

4.1. Almennt

Af hálfu íslenska ríkisins er byggt á því að þau svæði sem hér fara á eftir teljist landsvæði utan eignarlanda í skilningi 2. mgr. 1. gr. laga nr. 58/1998. Við skilgreiningu á þjóðlendumörkum á svæðunum er einkum litið til athugasemda óbyggðanefndar við fyrri málsmeðferð, sem og til heimilda um jarðir og jarðamörk, ritaðra heimilda, landfræðilegra aðstæðna og annarra atriða sem verður greint frá hér á eftir.

Þau svæði sem tekin verða til meðferðar með kröfulýsingu þessari eru sérstaks eðlis þar sem þau hafa öll áður tilheyrt málum á stærra svæði þar sem óbyggðanefnd hefur lokið málsmeðferð sinni. Nefndin hefur því þegar kynnt sér fyrirbyggjandi sögulegar heimildir á landsvæðunum og rakið þær í úrskurðum sínum. Af þeirri ástæðu er ekki talin ástæða til að rekja allar heimildir um svæðin að nýju, heldur verða eingöngu raktar þær heimildir sem telja verður að skipti höfuðmáli við úrlausn um eignarréttindi á þeim svæðum sem eru til meðferðar í málum þessum. Í eftirfarandi umfjöllun um þjóðlendukröfulínur íslenska ríkisins er þannig aðeins vikið stuttlega að þeim heimildum sem óbyggðanefnd byggði athugasemdir sínar við kröfugerð íslenska ríkisins á, hvað varðar hvert og eitt svæði sem nú er endurupptekið.

Um afmörkun kröfusvæðanna vísast til hlutaðeigandi athugasemda óbyggðanefndar í sérhverjum framangreindra úrskurða, sem raktar hafa verið í kafla 3, sem og til eftirfarandi rökstuðnings fyrir kröfulínunum í kafla 3.

Hluti þeirra landsvæða sem tekin eru til nýrrar meðferðar er samliggjandi, og athugasemdir óbyggðanefndar í hlutaðeigandi málum lutu að sama svæði eða sömu heimildum, mun kröfulýsing íslenska ríkisins á hlutaðeigandi svæðum taka til sameiginlegs svæðis.

Þau svæði sem verða sameinuð í þessum skilningi eru svæði nr. 6, 7 og 8 (við norðurmörk þjóðlendnanna Vaskárdals, Almennings og Bakkasels).

Að öðru leyti er vísað til almennra sjónarmiða sem gilda í þjóðlendumálum, dómafordæma Hæstaréttar Íslands og til almennra niðurstaðna óbyggðanefndar, með viðaukum, sem birtar eru á heimasíðu nefndarinnar.

Eftirfarandi kröfulýsing er óbreytt frá kröfulýsingu þeirri er fjármála- og efnahagsráðherra vegna íslenska ríkisins skilaði til óbyggðanefndar um þjóðlendumörk á enduruppteknum svæðum, þann 18. janúar 2021.

4.2. Svæði við vesturmörk Skriðuklausturs og Valþjófsstaða

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði við vesturmörk Skriðuklausturs og Valþjófsstaða* sé þjóðlenda innan eftirfarandi þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er við þjóðlendumörk nyrðri hluta afréttarlandanna Rana og Undir Fellum í Miðheiðarhálsi. Frá merkjavörðu, merkt L.M., í Miðheiðarhálsi (1) er dregin bein lína suðaustur á fjallsbrún í Eyvindarkeldu (2). Þaðan er fjallsbrúninni fylgt til suðvesturs allt þar til landamerki Þuríðarstaða taka við samkvæmt landamerkjabréfi Valþjófsstaðakirkjueignar (3). Er þeim landamerkjum fylgt til norðvesturs aftur að þjóðlendumörkum nyrðri hluta afréttarlandanna Rana og Undir Fellum (4) og er austurmerkjum þjóðlendunnar fylgt alla leið í upphafspunkt.

Við afmörkun þjóðlendukröfulínunnar er fyrst og fremst stuðst við athugasemdir óbyggðanefndar í máli nr. 1/2005, sem urðu tilefni endurskoðunar á svæðinu.

Þá er litið til lýsingar á landamerkjum Skriðuklausturs í úttekt á jörðinni haustið 1828¹⁸ þar sem vesturmerkjum heimalands Skriðuklausturs er lýst „upp til Fialls“, sem og landamerkjalyýsingar Valþjófsstaðarkirkjueignar frá 1885¹⁹, þar sem „heimalandi“ Valþjófsstaðar er sérstaklega lýst, sem gefur til kynna að land innan landamerkjalyýsingar kunni að hafa mismunandi eignarréttarlega stöðu.

Auk þess, með vísan til þess sem kemur fram í úrskurði óbyggðanefndar í máli nr. 1/2005, bera ýmsar heimildir merki um að afréttarsvæðin Rani og Undir Fellum hafi náð lengra til vesturs en gert var ráð fyrir í upphaflegri kröfugerð íslenska ríkisins.

4.3. Nyrsti hluti Grímólfsártungu

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *nyrsti hluti Grímólfsártungu* sé þjóðlenda innan eftirfarandi þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er þar sem Hávarðsdalsá rennur í Hafralónsá (1) og er Hafralónsá fylgt til norðurs þar til Hafralónsá og Grímólfsá falla saman (2). Þaðan er Grímólfsá fylgt til suðurs að mörkum þjóðlendunnar sem er hluti Grímólfsártungu (3) og er þeim mörkum fylgt til vesturs í upphafspunkt.

Við afmörkun þjóðlendukröfulínunnar er fyrst og fremst stuðst við athugasemdir óbyggðanefndar í máli nr. 4/2005, sem urðu tilefni endurskoðunar á svæðinu.

Auk þess er litið til lýsingar á Grímólfsártungu í landamerkjabréfi Syðralóns frá árinu 1916²⁰, en þar segir:

Þess utan á Syðralón þetta heiðarland: hina svonefndu Grímólfsártungu sem er land alt milli Hafralónsár og Grímólfsár frá upptökum þeirra þar til þær falla saman.

¹⁸ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 1/2005, bls. 23-24.

¹⁹ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 1/2005, bls. 45.

²⁰ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 4/2005, bls. 62-63.

Sú aðgreining Grímólfsártungu frá Syðralóni bendir til þess að svæðið hafi verið aðskilið frá öðru landi jarðarinnar. Að öðru leyti kemur hvergi fram í heimildum að á Grímólfsártungu hafi verið búseta af nokkru tagi, né að landsvæðið hafi verið nokkurn tímann verið nýtt til annars en takmarkaðra nota.

4.4. Kverkártunga

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *Kverkártunga* sé þjóðlenda innan eftirfarandi þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er við ármót Litlu-Kverkár og Miðfjarðará **(1)** og er Miðfjarðará, sem ræður austurmörkum svæðisins, fylgt til suðurs allt að þjóðlendumörkum syðsta hluta Kverkártungu, nánar tiltekið þar sem 15 km eru norður til endimarka Kverkártungu **(2)**. Er þjóðlendumörkum fylgt til norðvesturs að þeim punkti í Litlu-Kverká þar sem 15 km eru frá nyrsta odda Kverkártungu **(3)**. Frá þeim punkti er Litlu-Kverká fylgt allt að upphafspunkti.

Við afmörkun þjóðlendukröfulínunnar er fyrst og fremst stuðst við athugasemdir óbyggðanefndar í máli nr. 4/2005, sem urðu tilefni endurskoðunar á svæðinu.

Auk þess er litið til þess að ekki verður ráðið af lýsingum í Landnámabók hversu langt inn til fjalla landnám náði á svæðinu og því óljóst hvort svæðið hafi verið numið í öndverðu. Aðrar heimildir²¹ um eignarrétt og nýtingu á landsvæðinu Kverkártungu eru af skornum skammti en byggð hefur verið í Kverkártungu með hléum þar til Kverkártunga fór í eyði 1937. Enn fremur er ekki ljóst hvort stofnast hafi til eignarréttar á þessu landsvæði á grundvelli nýbýlatilskipunarinnar frá 1776, en ekki liggur fyrir byggingarbréf fyrir nýbýlinu Kverkártungu.

4.5. Svæði við norðurmörk þjóðlendunnar afréttar Torfufells, Hólsgærðis og Úlfár

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði við norðurmörk þjóðlendunnar afréttar Torfufells, Hólsgærðis og Úlfár* sé þjóðlenda innan eftirfarandi þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er við skurðpunkt þann við vatnaskil sem markar þjóðlendu afréttar Torfufells, Hólsgærðir og Úlfár **(1)**. Frá skurðpunktinum er vatnaskilum fylgt að upptökum Hafrár norðan við fjallið Sakti Pétur **(2)**. Þaðan er fylgt þjóðlendumörkum aftur í upphafspunkt.

Við afmörkun þjóðlendukröfulínunnar er fyrst og fremst stuðst við athugasemdir óbyggðanefndar í máli nr. 2/2008, sem urðu tilefni endurskoðunar á svæðinu.

²¹ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 4/2005, bls. 69-72.

Auk þess er litið til lýsinga í landamerkjabréfum jarðanna Torfufells, Hólsgerðis og Úlfár. Landamerkjabréf fyrir Torfufell var útbúið 21. maí 1889 og þinglesið þremur dögum síðar. Vísast til eftirfarandi texta, sem vitnað er til í úrskurði óbyggðanefndar í máli nr. 2/2008:

[...] að sunnan milli Hólsgerðis og Torfufells eru merkin í jarðfastan stein [...] og bein stefna úr honum niður til Eyjafjarðarár til fjallsins er óskipt land milli jarðanna. [...] að norðan og vestan ræður Torfufellsá landamerkjum fram að svonefndri Galtá, sem er framan við Leyningsdal, frá henni á Torfufell dalinn beggja vegna og fram á fjöll þangað til vötnum hallar vestur til Skagafjarðar, en frá Torfufellsgilskjafi eru landamerki beint strik í gilið, sem er næst fyrir utan Halldórsstaðatún. Hólsgerði á frítt fyrir sínar skepnur á Torfufellsdal.²²

Úr landamerkjabréfi Hólsgerðis, sem var útbúið 21. maí 1889 og þinglesið 20. maí 1890, vísast til eftirfarandi texta, sem vitnað er til í úrskurði óbyggðanefndar í máli nr. 2/2008:

Að sunnan milli Hólsgerðis og Úlfár eru merkin [...] úr gömlum garðsstúf niður við Eyjafjarðará uppí 3 jarðfasta steina, sem vörður hafa verið hlaðnar á og úr þeim bein stefna til fjalls. Að norðan milli Tungufells [svo, á að vera Torfufells] og Hólsgerðis [...] til fjallsins er landið óskipt milli jarðanna. Að austan ræður Eyjafjarðará, en að [...] vestan fjallsbrúnin. Jörðin á fría beit fyrir gjeldfé og stórgripi á Torfufellsdal.²³

Loks er vísað til eftirfarandi texta úr landamerkjabréfi Úlfár, sem vitnað er til í úrskurði óbyggðanefndar í máli nr. 2/2008:

Að austan ræður Eyjafjarðará. Að sunnan bein stefna frá Eyjafjarðará í Hafrárgljúfur, þaðan ræður Hafrá til fjallsbrúnar.

Að vestan ræður fjallsbrúnin.

Að norðan ráða steinvörður, sem hlaðnar eru ofaná þrjá jarðfasta steina beina stefnu frá Eyjafjarðará til fjallsbrúnar.²⁴

Lýsingarnar gefa til kynna að vesturmerki jarðanna miði við vatnaskil og nái þannig ekki til fjallendisins vestan Urðarvatna en austan vatnaskila Torfufellsár.

4.6. Svæði við norðurmörk þjóðlendnanna Vaskárdals, Almennings og Bakkasels

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði við norðurmörk þjóðlendnanna Vaskárdals, Almennings og Bakkasels* sé þjóðlenda innan eftirfarandi þjóðlendukröfulínu:

²² Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 2/2008, bls. 44.

²³ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 2/2008, bls. 44.

²⁴ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 2/2008, bls. 46-47.

Upphafspunktur er á hreppamörkum við merki Gloppu (lokapunktur í máli 2/2008) (1). Þaðan er suðurmerkjum Gloppu fylgt til vesturs að Vaská (2). Þaðan er Vaská fylgt til norðurs að Öxnadalsá (3), sem síðan er fylgt að sýslumörkum (4).

Við afmörkun þjóðlendukröfulínunnar er fyrst og fremst stuðst við athugasemdir óbyggðanefndar í máli nr. 3/2008, sem urðu tilefni endurskoðunar á svæðinu.

Auk þess er litið til lýsingar í landamerkjabréfi Gloppu frá 16. janúar 1883²⁵ þar sem segir að Vaská ráði suðurmörkum Gloppu. Í máli nr. 3/2008 var upphaflegri kröfulínu íslenska ríkisins breytt þannig að umrætt svæði féll innan kröfulýsingar ríkisins, en sú breyting var ekki talin rúmast innan texta upphaflegrar kröfugerðar. Með vísan til þess og þeirrar niðurstöðu óbyggðanefndar í máli nr. 3/2008 að jarðirnar Vaskárdalur, Almennungur og Bakkasel, sem eru aðliggjandi Gloppu að sunnanverðu séu ekki eignarlönd, verður ekki annað ráðið en að þeir hlutar framangreindra jarða sem eru afmarkaðir með kröfulýsingu þessari séu einnig utan eignarlanda.

4.7. Svæði við norðurmörk þjóðlendunnar Eyvindarstaðaheiðar

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði við norðurmörk þjóðlendunnar Eyvindarstaðaheiðar* sé þjóðlenda innan eftirfarandi þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er í Hanzkafelli í 541 metra hæð (1). Þaðan sjónhending til norðvesturs í Tvíhóla (2) og þaðan beygjast merki til norður í vestari Leirtjörn (3). Þaðan til suðurs er fylgt austanverðum Rugludal þar til komið er að norðurmörkum þjóðlendunnar Eyvindarstaðar í syðri Austurdal (4). Er norðurmörkum þjóðlendunnar fylgt til norðausturs aftur í upphafspunkt.

Við afmörkun þjóðlendukröfulínu er fyrst og fremst stuðst við athugasemdir óbyggðanefndar í máli nr. 5/2008, sem urðu tilefni endurskoðunar á svæðinu. Ekki liggur fyrir hvar örnefnin „Tvíhólar“ og „vestari Leirtjörn“ eru staðsett.

Þá er litið til lýsingar í landamerkjabréfi Steinár frá 15. maí 1886²⁶, sem er í ósamræmi við landamerkjabréf Eyvindarstaðaheiðar²⁷, sem jafnframt var lagt til grundvallar upphaflegri kröfulýsingu íslenska ríkisins. Nánar tiltekið er vísað til eftirfarandi orðalags í landamerkjabréfi Steinár:

[...] sjónhending í há Hólsbungu og úr henni í Hanzkafell. Þá tekur við að framan Eyvindarstaðaheiði, og ræður merkjum þar á milli sjónhending úr Hanzkafelli til norðvesturs í Tvíhóla, þá beygjast merki til norðurs í vestari Leirtjörn [...].

²⁵ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 3/2008, bls. 18.

²⁶ vantar tilvísun

²⁷ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 5/2008, bls. 29-30.

Að mati íslenska ríkisins gefur þessi lýsing til kynna að umrætt svæði falli ekki innan merkja jarða samkvæmt landamerkjabréfum eða öðrum fyrirbyggjandi heimildum og því megi ætla að svæðið teljist þjóðlenda.

4.8. Svæði við norðurmörk þjóðlendunnar Hraunanna

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði við norðurmörk þjóðlendunnar Hraunanna* sé þjóðlenda innan eftirfarandi þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er í upptökum Brunnabrekkulækjar við norðurmörk þjóðlendunnar Hraunanna **(1)** og er læknum fylgt til norðurs þar til hann rennur í Svartá **(2)**. Svartá er þá fylgt til suðvesturs að norðurmörkum þjóðlendunnar Hraunanna **(3)** og er þjóðlendumörkum svo fylgt til austurs í upphafspunkt.

Við afmörkun þjóðlendukröfulínu er fyrst og fremst stuðst við athugasemdir óbyggðanefndar í máli nr. 5/2008, sem urðu tilefni endurskoðunar á svæðinu.

Þá er litið til lýsinga í landamerkjabréfum Mælifells²⁸ og Stafns²⁹, en af þeim verður ráðið að mati íslenska ríkisins, að svæðið sem afmarkast af Brunnabrekkulæk og Svartá sé utan lýstra landamerkja Mælifells og Stafns. Ekki verður ráðið af fyrirbyggjandi heimildum að svæðið sé innan merkja annarra jarða.

4.9. Svæði við vesturmörk þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði við vesturmörk þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar* sé þjóðlenda innan eftirfarandi þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er í Gálgagili á vesturmörkum þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar **(1)**. Frá Gálgagili er farið til suðurs að læk, sem fellur austur í Mjóadalsá frá vörðu á miðjum Þröskuldi **(2)** og svo suður á Mánaskálarfjall, og er hæstu hæðum fylgt að hreppamörkum **(3)**. Þaðan austur að hornpunkti við Kirkjuskarðsbotn **(4)**. Þaðan er vesturmörkum þjóðlendunnar fylgt aftur til norðurs í upphafspunkt.

Við afmörkun þjóðlendukröfulínu er fyrst og fremst stuðst við athugasemdir óbyggðanefndar í máli nr. 1/2013, sem urðu tilefni endurskoðunar á svæðinu.

Auk þess er litið til lýsinga í landamerkjabréfum Mánaskálar³⁰ og Núps³¹, þar sem merkjum gagnvart Skrapatunguafrétt:

²⁸ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 5/2008, bls. 52-53.

²⁹ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 5/2008, bls. 53.

³⁰ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 1/2013, bls. 69.

³¹ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 1/2013, bls. 68.

„að norðan Balaskardsá, og lækur sá eda lækjarfarvegur sem kémur ad nordaustan ur svoköllum Þróskuldi i Balaskardi, svo beinlínis frá þess lækiar upptökum i læk þann er fellur nordaustur i Mióadalsá skamt fyrir utann Mánaskálar sel.“

„þaðan til austurs um miðja Smjörskál og beint i Mjóadalsá sem ræður landamerkjum að austan Að sunnan eru landamerkin hið svo nefndar Illagil til vesturs eptir háskriðunni i vörðu við Laxá, til austurs úr Illagilsbotninum rjettlínis i Mjóadalsá.“

Það athugast að ekki liggur fyrir við hvaða læk er átt eða hvort hann hefur nafn. Þessar lýsingar benda að mati íslenska ríkisins til þess að landsvæði það sem liggur frá Gálgagili til suðurs að fyrirnefndum læk falli utan merkja jarða samkvæmt landamerkjabréfum.

4.10. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar* sé Þjóðlenda innan eftirfarandi Þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er í skurði milli nesjanna Stóranes og Litlanes (1) og þaðan sem skurðinum sleppir ræður sama stefna í austanvert Pokafell (2). Þaðan bein stefna suður í Járnhryggjarhöfuð (3) og þaðan suðaustur í Ambáttardal að norðurmörkum Þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar (4), með stefnu að Sjónarhóli. Mörkum Þjóðlendunnar er fylgt til suðvesturs að Hvammshlíðardalsá (5), sem fylgt er til norðvesturs að Norðurá fyrir sunnan Höskuldsstaðarsel (6) og þaðan í upphafspunkt.

Við afmörkun Þjóðlendukröfulínu er fyrst og fremst stuðst við athugasemdir óbyggðanefndar í máli nr. 1/2013, sem urðu tilefni endurskoðunar á svæðinu.

Auk þess er litið til þess að svæðið fellur ekki innan merkja jarða samkvæmt landamerkjabréfum aðliggjandi jarða og því má ætla að svæðið teljist Þjóðlenda. Þessu til stuðnings vísast einnig til þess að ýmsar eldri heimildir fjalla um landsvæði Hvammshlíðar sem selland eða afréttarsvæði.

4.11. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Auðkúluheiðar

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Auðkúluheiðar* sé Þjóðlenda innan eftirfarandi Þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er við mörk Þjóðlendunnar Auðkúluheiðar við Helluvörðuás (1). Þaðan er farið beina línu norður í Hvannalækjarbungu (2). Frá Hvannalækjarbungu í Ásendatjörn (3) og úr henni er Ásendalæk fylgt þar til hann rennur í Fiskilæk (4). Fiskilæk er þá fylgt suður þar til komið er að Þjóðlendumörkum Auðkúluheiðar (5) og er þeim mörkum fylgt í upphafspunkt.

Við afmörkun þjóðlendukröfulínu er fyrst og fremst stuðst við athugasemdir óbyggðanefndar í máli nr. 2/2013, sem urðu tilefni endurskoðunar á svæðinu.

Auk þess er litið til lýsingar í landamerkjabréfi Auðkúlu dags. 17. maí 1890³², þar sem fram kemur að „fyrir framan“ Hvannalækjarsungu taki Auðkúluheiði við. Auk þess segir í bréfinu að merki Auðkúlu að austan liggi suður í Áshildartjörn og Áshildarlæk, austur í Fiskilæk, þaðan í Vallgil og í Blöndu. Gefur þessi lýsing til kynna að landsvæði sunnan Hvannalækjarsungu sé utan merkja Auðkúlu og þar af leiðandi utan eignarlanda og því þjóðlenda.

4.12. Svæði milli Kornsár og Kleppukvíslar

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði milli Kornsár og Kleppukvíslar* sé þjóðlenda innan eftirfarandi þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er þar sem Kleppukvísl rennur úr Kleppuvatni, við mörk þjóðlendunnar Kornsártungna (1). Þaðan er Kleppukvísl fylgt til norðurs þar til hún rennur í Kornsá (2). Er Kornsá þá fylgt til suðvesturs að Kornsárvatni (3) og þaðan er þjóðlendumörkum fylgt til suðausturs að upphafspunkti.

Við afmörkun þjóðlendukröfulínu er fyrst og fremst stuðst við athugasemdir óbyggðanefndar í máli nr. 2/2013, sem urðu tilefni endurskoðunar á svæðinu.

Auk þess er litið til fyrirliggjandi heimilda um Kornsártungur³³, þar sem svæðisins er einkum getið í tengslum við upprekstur og afréttarnot, s.s. í skýrslu um ábúð og ásigkomulag Þingeyraklaustursjarða frá 1865.³⁴ Enn fremur gefa elstu fyrirliggjandi heimildir, sjá t.d. lögfestu fyrir Haukagil 1789,³⁵ til kynna að Kornsártungur hafi heyrt sameiginlega undir Haukagil og Kornsá, en engar fyrirliggjandi landamerkjalyýsingar fyrir jarðirnar lýsa Kornsártungum innan merkja jarðanna. Að mati íslenska ríkisins liggja ekki fyrir heimildir sem styðja að Kornsártungur hafi verið undirorpnar beinum eignarrétti. Vísast hér sérstaklega til þess sem kemur fram í niðurstöðu óbyggðanefndar í máli nr. 2/2013, að ekki verði annað séð en að sömu sjónarmið eigi við um það svæði, sem hér er gert krafa til, eins og þann hluta Kornsártungna sem var úrskurðaður þjóðlenda í máli nr. 2/2013.

4.13. Svæði við austurmörk Hítardals

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði við austurmörk Hítardals* sé þjóðlenda innan eftirfarandi þjóðlendukröfulínu:

³² Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 2/2013, bls. 134.

³³ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 2/2013, bls. 383-394.

³⁴ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 2/2013, bls. 385.

³⁵ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 2/2013, bls. 383.

Upphafspunktur er í hæsta hnúki norðvestur af Háleiksvatni (1). Þaðan er hæstu brúnum Þorsteinstungulands og vatnaskilum fylgt til austurs (2). Er vatnaskilum síðan fylgt áfram til suðurs að mörkum Þjóðlendunnar suðausturhluta Fjallendis Hraunhrepps (3) og þaðan að upphafspunkti.

Við afmörkun Þjóðlendukröfulínu er fyrst og fremst stuðst við athugasemdir óbyggðanefndar í máli nr. 1/2014, sem urðu tilefni endurskoðunar á svæðinu.

Þá er einnig stuðst við gögn um legu vatnaskila á svæðinu, sem gefa til kynna að eignarland Hítardals hafi ekki náð eins langt austur og gert var ráð fyrir, en samkvæmt landamerkjabréfi Hítardals frá 1923 skulu austurmerki jarðarinnar miðasat við „hæstu eggjar suðvestur í Dagmafalafjallshrynu“.³⁶ Einnig er litið m.a. til lögfestu fyrir Hítardal frá árinu 1697³⁷ sem benda til þess að Hítardalskirkja hafi kallað til réttinda á svæði sem hafi að austanverðu miðast við vatnaskil austan Hítardals.

4.14. Svæði við norðausturmörk Svarfhóls

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði við norðausturmörk Svarfhóls* sé Þjóðlenda innan eftirfarandi Þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er við mörk Þjóðlendunnar suðausturhluta Fjallendis Hraunhrepps á vatnaskilum norðaustan Tindaborgar (1). Þaðan er farið suðaustur í Tindaborg (2) og múlabrúninni fylgt suðvestur að Mýrhjúki (3). Frá Mýrhjúki er lína dregin meðfram hæstu punktum, niður Þverbrekkur að Grjótá (4) og er Grjótá fylgt þangað sem hún á upptök, í Grjótárvatni (5). Þaðan er Þjóðlendumörkum fylgt aftur að upphafspunkti.

Við afmörkun Þjóðlendukröfulínu er fyrst og fremst stuðst við athugasemdir óbyggðanefndar í máli nr. 1/2014, sem urðu tilefni endurskoðunar á svæðinu.

Auk þess er litið til þess að í landamerkjabréfi Svarfhóls frá 8. desember 1883³⁸ eru austurmerki jarðarinnar gagnvart Fjallendi Ytri-Hraundals svohljóðandi:

Í fyrstu ræður stór þúfa, sem á framanverðum Svarfhólsmúla eða á bjarginu stendur og á fjallið upp úr sagðri þúfu, sjónhending í þann Múla, sem í norður veit og kallaður er Mýrdalsmúli, en þaðan neðra undir fjallinu, sjónhending úr fyrnefndri þúfu í þann krinlótta mel, sem er í Mýrinni, og sjónhending úr Mýrinni í læk þann, sem kallaður er landamerkjælækur, þar hann sig saman tekur úr Mýrinni austan til við Svarhólsmúla, síðan ræður sá lækur fram í Melsá.

Af framangreindri lýsingu verður ekki ráðið að land Svarfhóls hafi náð lengra til norðausturs en að Mýrdalsmúla. Því verður ekki skýrlega ráðið að svæði norðan við

³⁶ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 1/2014, bls. 66.

³⁷ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 1/2014, bls. 35-36.

³⁸ Úrskurður óbyggðanefndar í máli nr. 1/2014, bls. 74.

Mýrhnúk, eins og það er afmarkað í kröfulýsingu þessari, sé undirorpið beinum eignarrétti.

4.15. Svæði austan og sunnan Drangajökuls

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði austan og sunnan Drangajökuls* sé þjóðlenda innan eftirfarandi þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er við Hrollleifsborg (1). Þaðan er Hrollleifsborgarhálsi fylgt til norðausturs að Fossadalsheiði, að vatnaskilum (2). Þaðan er farið beina línu til suðurs í svonefnda Öxl í 338 metra hæð (3). Frá þeim punkti beina línu í miðja Bjarnarfjarðará (4) og þaðan suður á fjallsbrún við Tröllkonugil (5). Er fjallsbrúninni svo fylgt til norðausturs að Langanesgili (6) og þaðan beina sjónhendingu austur í 300 m punkt suðvestan Meyjarmúla (7). Síðan er farið beina línu suðaustur í Meyjarvatn (8) og þaðan austur í 327 m tind á Hæstamúla (9). Frá Hæstamúla er 300 m hæðarlínu fylgt suður, umhverfis Norður-Húsárdalsvatn að Nónhjúk (10). Þaðan austur í Suður-Húsárdalsvatn (11) og beina línu úr því vatni suður í Drangavíkurdalsvatn (12). Frá Drangavíkurdalsvatni í Neðra-Eyvindarfjarðarvatn (13) og svo suður um upptök lækjar þess, er fellur í Eyvindarfjarðará (14). Frá þeim punkti suður í upptök Dagverðardalsár (15) og þaðan suður yfir Ófeigsfjarðarheiði að Nónhjúk (16). Þaðan suður meðfram fjallsbrún í 300 m hæð að Húsá (17) sem er fylgt suður að upptökum í stöðuvatni í um 500 m hæð (18). Frá þeim punkti bein lína vestur í 388 m punkt á mörkum Kaldranesshrepps (19) og þaðan er vatnaskilum fylgt til vesturs að mörkum svæðis 10A (20). Er svæðismörkum síðan fylgt norður að upphafspunkti.

Við afmörkun þjóðlendukröfulínu er fyrst og fremst stuðst við athugasemdir óbyggðanefndar í máli nr. 1/2019, sem urðu tilefni endurskoðunar á svæðinu. Auk þess er litið til þess að merkjum jarðanna á svæðinu er afar takmarkað lýst til vesturs að jöklinum.

Við nánari afmörkun er sérstaklega vísað til greinargerðar Náttúrufræðistofnunar Íslands um gróðurfar á svæðinu, sem aflað var við meðferð máls nr. 1/2019, en þar kemur fram að land uppi á heiðinni nærri Drangajökli er mjög lítið gróið og að ekki verði ráðið að orðið hafi verulegar breytingar á gróðurfari frá landnámi:

Landslag er afar hrjóstrugt, ýmist frostveðraðar eða jökulnúnar klappir með grettistöfum og þunnu slitróttu jökulrænu seti og veðrunar seti inn á milli. [...] Næst jökuljadrinum og við vatnaskilin sunnan jökulsins virðist jökulættað set víða hylja berggrunn og á köflum mögulega ná nokkurra metra þykkt.³⁹

Við afmörkun á því hversu langt kröfulína íslenska ríkisins skyldi ná til austurs var litið til landslagslýsinga í framangreindri greinargerð og kröfulínur miðaðar við það svæði sem

³⁹ Greinargerð NÍ um náttúrufar í Árneshreppi á Ströndum, bls. 4.

var ýmist á klöpp eða hrjóstrugt og gróðurlítið og var leitast við að fylgja hæstu punktum þeirra svæða.

Loks benda eldri heimildir til þess að landsnyttjar umræddra jarða og hlunnindi hafi í gegnum tíðina að langmestu leyti verið bundin við svæðið næst sjónum. Með vísan til alls framangreinds er talið ólíklegt að stofnast hafi til beins eignarréttar uppi á heiðarlandinu.

5. DÓMSÚRLAUSNIR OG AÐRAR ÚRLAUSNIR

Varðandi dómsúrlausnir á kröfuvæðunum er sérstaklega vísað til Hrd. 66/1996, Hrd. 67/1996, Hrd. 413/2000, Hrd. 546/2012 og dóms Landsréttar í máli nr. 184/2019. Auk þess vísast til Dóms Héraðsdóms Norðurlands vestra í máli nr. E-24/2015 og dóms Landsréttar í máli nr. 63/2019.

Einnig vísast til yfirlits á heimasíðu óbyggðanefndar um dóma sem hafa fallið í þeim málum þar sem fyrrgreindar athugasemdir hafa komið fram, að því marki sem þau hafa ratað til dómstóla, sem og til dóma sem vísað er til í þeim málum.

6. KRÖFUGERÐ

6.1. Svæði við vesturmörk Skriðuklausturs og Valþjófsstaðar

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði við vesturmörk Skriðuklausturs og Valþjófsstaða* sé þjóðlenda innan eftirfarandi þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er við þjóðlendumörk nyrðri hluta afréttarlandanna Rana og Undir Fellum í Miðheiðarhálsi. Frá merkjavörðu, merkt L.M., í Miðheiðarhálsi (1) er dregin bein lína suðaustur á fjallsbrún í Eyvindarkeldu (2). Þaðan er fjallsbrúninni fylgt til suðvesturs allt þar til landamerki Þuríðarstaða taka við samkvæmt landamerkjabréfi Valþjófsstaðakirkjueignar (3). Er þeim landamerkjum fylgt til norðvesturs aftur að þjóðlendumörkum nyrðri hluta afréttarlandanna Rana og Undir Fellum (4) og er austurmerkjum þjóðlendunnar fylgt alla leið í upphafspunkt.

6.2. Nyrsti hluti Grímólfsártungu

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *nyrsti hluti Grímólfsártungu* sé þjóðlenda innan eftirfarandi þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er þar sem Hávarðsdalsá rennur í Hafralónsá (1) og er Hafralónsá fylgt til norðurs þar til Hafralónsá og Grímólfsá falla saman (2). Þaðan er Grímólfsá fylgt til suðurs að mörkum þjóðlendunnar sem er hluti Grímólfsártungu (3) og er þeim mörkum fylgt til vesturs í upphafspunkt.

6.3. Kverkártunga

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *Kverkártunga* sé þjóðlenda innan eftirfarandi þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er við ármót Litlu-Kverkár og Miðfjarðará **(1)** og er Miðfjarðará, sem ræður austurmörkum svæðisins, fylgt til suðurs allt að þjóðlendumörkum syðsta hluta Kverkártungu, nánar tiltekið þar sem 15 km eru norður til endimarka Kverkártungu **(2)**. Er þjóðlendumörkum fylgt til norðvesturs að þeim punkti í Litlu-Kverká þar sem 15 km eru frá nyrsta odda Kverkártungu **(3)**. Frá þeim punkti er Litlu-Kverká fylgt allt að upphafspunkti.

6.4. Svæði við norðurmörk þjóðlendunnar afréttar Torfufells, Hólsgærðis og Úlfár

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði við norðurmörk þjóðlendunnar afréttar Torfufells, Hólsgærðis og Úlfár* sé þjóðlenda innan eftirfarandi þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er við skurðpunkt þann við vatnaskil sem markar þjóðlendu afréttar Torfufells, Hólsgærðir og Úlfár **(1)**. Frá skurðpunktinum er vatnaskilum fylgt að upptökum Hafrár norðan við fjallið Sakti Pétur **(2)**. Þaðan er fylgt þjóðlendumörkum aftur í upphafspunkt.

6.5. Svæði við norðurmörk þjóðlendnanna Vaskárdals, Almennings og Bakkasels.

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði við norðurmörk þjóðlendnanna Vaskárdals, Almennings og Bakkasels* sé þjóðlenda innan eftirfarandi þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er á hreppamörkum við merki Gloppu (lokapunktur í máli 2/2008) **(1)**. Þaðan er suðurmerkjum Gloppu fylgt til vesturs að Vaská **(2)**. Þaðan er Vaská fylgt til norðurs að Öxnadalsá **(3)**, sem síðan er fylgt að sýslumörkum **(4)**.

6.6. Svæði við norðurmörk þjóðlendunnar Eyvindarstaðaheiðar

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði við norðurmörk þjóðlendunnar Eyvindarstaðaheiðar* sé þjóðlenda innan eftirfarandi þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er í Hanskafelli í 541 metra hæð **(1)**. Þaðan sjónhending til norðvesturs í Tvíhóla **(2)** og þaðan beygjast merki til norður í vestari Leirtjörn **(3)**. Þaðan til suðurs er fylgt austanverðum Rugludal þar til komið er að norðurmörkum þjóðlendunnar Eyvindarstaðar í syðri Austurdal **(4)**. Er norðurmörkum þjóðlendunnar fylgt til norðausturs aftur í upphafspunkt.

6.7. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Hraunanna

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Hraunanna* sé Þjóðlenda innan eftirfarandi Þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er í upptökum Brunnabrekkulækjar við norðurmörk Þjóðlendunnar Hraunanna (1) og er læknum fylgt til norðurs þar til hann rennur í Svartá (2). Svartá er þá fylgt til suðvesturs að norðurmörkum Þjóðlendunnar Hraunanna (3) og er Þjóðlendumörkum svo fylgt til austurs í upphafspunkt.

6.8. Svæði við vesturmörk Þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði við vesturmörk Þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar* sé Þjóðlenda innan eftirfarandi Þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er í Gálgagili á vesturmörkum Þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar (1). Frá Gálgagili er farið til suðurs að læk, sem fellur austur í Mjóadalsá frá vörðu á miðjum Þröskuldi (2) og svo suður á Mánaskálarfjall, og er hæstu hæðum fylgt að hreppamörkum (3). Þaðan austur að hornpunkti við Kirkjuskarðsbotn (4). Þaðan er vesturmörkum Þjóðlendunnar fylgt aftur til norðurs í upphafspunkt.

6.9. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar* sé Þjóðlenda innan eftirfarandi Þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er í skurði milli nesjanna Stóranes og Litlanes (1) og þaðan sem skurðinum sleppir ræður sama stefna í austanvert Pokafell (2). Þaðan bein stefna suður í Járnhryggjarhöfuð (3) og þaðan suðaustur í Ambáttardal að norðurmörkum Þjóðlendunnar Skrapatunguafréttar (4), með stefnu að Sjónarhóli. Mörkum Þjóðlendunnar er fylgt til suðvesturs að Hvammshlíðardalsá (5), sem fylgt er til norðvesturs að Norðurá fyrir sunnan Höskuldsstaðarsel (6) og þaðan í upphafspunkt.

6.10. Svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Auðkúluheiðar

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði við norðurmörk Þjóðlendunnar Auðkúluheiðar* sé Þjóðlenda innan eftirfarandi Þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er við mörk Þjóðlendunnar Auðkúluheiðar við Helluvörðuás (1). Þaðan er farið beina línu norður í Hvannalækjarbungu (2). Frá Hvannalækjarbungu í Ásendatjörn (3) og úr henni er Ásendalæk fylgt þar til hann rennur í Fiskilæk (4). Fiskilæk er þá fylgt suður þar til komið er að

Þjóðlendumörkum Auðkúluheiðar (5) og er þeim mörkum fylgt í upphafspunkt.

6.11. Svæði milli Kornsár og Kleppukvíslar

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði milli Kornsár og Kleppukvíslar* sé þjóðlenda innan eftirfarandi þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er þar sem Kleppukvísl rennur úr Kleppuvatni, við mörk þjóðlendunnar Kornsártungna (1). Þaðan er Kleppukvísl fylgt til norðurs þar til hún rennur í Kornsá (2). Er Kornsá þá fylgt til suðvesturs að Kornsárvatni (3) og þaðan er þjóðlendumörkum fylgt til suðausturs að upphafspunkti.

6.12. Svæði við austurmörk Hítardals

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði við austurmörk Hítardals* sé þjóðlenda innan eftirfarandi þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er í hæsta hnúki norðvestur af Háleiksvatni (1). Þaðan er hæstu brúnum Þorsteinstungulands og vatnaskilum fylgt til austurs (2). Er vatnaskilum síðan fylgt áfram til suðurs að mörkum þjóðlendunnar suðausturhluta Fjallendis Hraunhrepps (3) og þaðan að upphafspunkti.

6.13. Svæði við norðausturmörk Svarfhóls

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði við norðausturmörk Svarfhóls* sé þjóðlenda innan eftirfarandi þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er við mörk þjóðlendunnar suðausturhluta Fjallendis Hraunhrepps á vatnaskilum norðaustan Tindaborgar (1). Þaðan er farið suðaustur í Tindaborg (2) og múlabrúninni fylgt suðvestur að Mýrhjúki (3). Frá Mýrhjúki er lína dregin meðfram hæstu punktum, niður Þverbrekkur að Grjótá (4) og er Grjótá fylgt þangað sem hún á upptök, í Grjótárvatni (5). Þaðan er þjóðlendumörkum fylgt aftur að upphafspunkti.

6.14. Svæði austan og sunnan Drangajökuls

Af hálfu íslenska ríkisins er þess krafist að landsvæði sem nefnt er *svæði austan og sunnan Drangajökuls* sé þjóðlenda innan eftirfarandi þjóðlendukröfulínu:

Upphafspunktur er við Hrollleifsborg (1). Þaðan er Hrollleifsborgarhálsi fylgt til norðausturs að Fossadalsheiði, að vatnaskilum (2). Þaðan er farið beina línu til suðurs í svonefnda Öxl í 338 metra hæð (3). Frá þeim punkti beina línu í miðja Bjarnarfjarðará (4) og þaðan suður á fjallsbrún við Tröllkonugil (5). Er fjallsbrúninni svo fylgt til norðausturs að Langanesgili (6) og þaðan beina sjónhendingu austur í 300 m punkt suðvestan Meyjarmúla (7). Síðan er farið

beina línu suðaustur í Meyjarvatn (8) og þaðan austur í 327 m tind á Hæstamúla (9). Frá Hæstamúla er 300 m hæðarlínu fylgt suður, umhverfis Norður-Húsárdalsvatn að Nónhjúk (10). Þaðan austur í Suður-Húsárdalsvatn (11) og beina línu úr því vatni suður í Drangavíkurdalsvatn (12). Frá Drangavíkurdalsvatni í Neðra-Eyvindarfjarðarvatn (13) og svo suður um upptök lækjar þess, er fellur í Eyvindarfjarðará (14). Frá þeim punkti suður í upptök Dagverðardalsár (15) og þaðan suður yfir Ófeigsfjarðarheiði að Nónhjúk (16). Þaðan suður meðfram fjallsbrún í 300 m hæð að Húsá (17) sem er fylgt suður að upptökum í stöðuvatni í um 500 m hæð (18). Frá þeim punkti bein lína vestur í 388 m punkt á mörkum Kaldranesshrepps (19) og þaðan er vatnaskilum fylgt til vesturs að mörkum svæðis 10A (20). Er svæðismörkum síðan fylgt norður að upphafspunkti.

7. ÁSKILNAÐUR OG FYRIRVARI

Áskilinn er réttur til að koma að frekari sjónarmiðum og röksemdum fyrir þjóðlendukröfulínunum á síðari stigum málsmeðferðar fyrir óbyggðanefnd, eftir atvikum með því að færa inn á kröfukort nýja punkta í samræmi við örnefni, svo og til að gera breytingar á kröfulínunum á einstökum svæðum eða auka kröfur ef tilefni gefst til, sbr. 6. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998. Þá er áskilinn réttur til að leggja fram ný sönnunargögn, eftir því sem tilefni gefst til. Ennfremur er áskilinn réttur til að leiða fram vitni við aðalmeðferð.

Sérstakur fyrirvari er gerður vegna einstakra landamerkjálýsinga sem talið er af hálfu íslenska ríkisins í kröfugerð, að séu í samræmi við þjóðlendukröfulínur, ef í ljós kemur að svo reynt ekki vera.

Reykjavík, 14. nóvember 2022,
f.h. fjármála- og efnahagsráðherra vegna íslenska ríkisins,

Edda Björk Andradóttir, lögmaður

Meðfylgjandi:

- kröfukort vegna endurupptekinna svæða.

Sérstök óbyggðanefnd
Skuggasundi 3
101 Reykjavík